

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Asta Rauchienė

*Edukologijos magistrantūros
studentė*

**KOREPETITORIAVIMO, KAIP EDUKACINĖS PASLAUGOS
MOKSLEIVIAMS, REIKŠMINGUMO TYRIMAS**

Magistro darbas

Mokslinis vadovas
doc. dr. L. C. Mondeikienė

Šiauliai, 2005

Anotacija

Šiame magistro darbe nagrinėjama gana aktuali švietimui tema – korepetitoriavimas ir jo reikšmė ugdymo kokybei. Pagrindinis darbo tikslas – nustatyti papildomų užsiėmimų mastą atsitiktinai pasirinktose Šiaulių miesto mokyklose ir atskleisti mokinių požiūrį į korepetitorių teikiamas paslaugas ir ugdymo kokybę. Tyrimo uždaviniai – nustatyti mokinių, lankusių korepeticijas mastą, korepeticijų formų įvairovę ir jų pasiskirstymą, korepeticijų efektyvumą ir naudingumą, korepeticijų reikšmę ugdymo kokybei.

Rašant šį darbą panaudoti teorinės analizės ir apibendrinimo, anketinės apklausos (adaptuota A. Markevičiūtės anketa) ir matematinės statistikos metodai.

Tyrimo dalyvavo 336 Šiaulių miesto mokyklų, 9-12 klasių mokiniai. Tyrimo instrumentas – anketa. Apklausos metu gauti duomenys apdoroti statistine SPSS 11.0 programa.

Gauti duomenys rodo, kad korepetitoriavimas Šiaulių miesto mokyklose paplitęs. Korepetitorius samdo 33% visų apklaustųjų. Paaiškėjo, jog pagrindinės priežastys, nulemiančios korepetitorių pasirinkimą, yra nepasitikėjimas mokykla, mokytojais, mokinių paruošimo egzaminams kokybe. „Šešėlinis švietimas“ skatina socialinių, edukacinių ir psichologinių pasekmių atsiradimą.

Išnagrinėjus tyrimo metu gautus duomenis galime teigti, kad „šešėlinis švietimas“ – vienas iš ugdymo kokybės rodiklių.

Annotation

Tutoring and its influence to quality of education is rather topical subject for the educational system. This is the main topic of this master thesis. The aim of this research is to determine amount of additional occupation in an incidentally chosen schools in Siauliai. It was also interesting to discover what is pupil's opinion about the services provided by tutors and their quality of education. There were arranged a set of tasks: to rate the amount of pupils who attended additional occupation, to determine the variety of tutoring forms and their distribution, to settle the efficiency and availability of tutoring and its influence on quality of education.

There were used various methods of analysis, such as theoretical analysis and generalization, form questioning and mathematical statistics. A. Markeviciute's questionnaire was applied for usage.

336 pupils from Siauliai schools were present in the research. All the received questioning data were processed with computer software SPSS 11.0.

Obtained data shows that tutoring is very popular in Siauliai district schools. Almost about 33% of pupils are taking tutor services. On the basis of this research it is possible to state that "shadow education" is one of the quality of education indicators.

Turinys

Įvadas _____	4
Sąvokos ir apibrėžimai _____	7
1. Korepetitoriavimo ir ugdymo kokybės nagrinėjimas socialinės, edukacinės ir psichologinės literatūros šaltiniuose _____	8
1.1. Socialinis požiūris į ugdymo kokybės ir korepetitoriavimo sąryšį _____	8
1.2. Mokytojų ir švietimo sistemos atstovų požiūris į korepetitoriavimą ir jo reikšmę ugdymo kokybei _____	12
1.3. Psichologinis požiūris į korepetitoriavimo egzistavimą ir poveikį moksleiviams _____	20
2. Korepetitoriavimo ir jo reikšmės ugdymo kokybei diagnostinis tyrimas _____	24
2.1. Diagnostinio tyrimo imtis _____	24
2.2. Statistinio duomenų apdorojimo metodikos pagrindimas _____	29
3. Diagnostinio tyrimo kintamieji ir jų tinkamumas _____	30
4. Korepetitoriavimo ir jo reikšmės ugdymo kokybei tyrimo rezultatai _____	34
4.1. Respondentų požiūris į mokymąsi ir korepetitorius _____	34
4.2. Respondentų nuomonė apie korepetitorius _____	36
4.3. Kiti apklausos metu gauti duomenys _____	38
5. Tyrimo rezultatų palyginimas su kitų mokslininkų atliktais panašaus pobūdžio tyrimų rezultatais _____	44
Išvados diskusijai, neišnaudotos magistro darbo galimybės, bei tolesnių tyrimų perspektyva, rekomandacijos _____	45
Literatūra _____	48
Priedai _____	50

Ivadas

Vykdamas Švietimo reformą Lietuvoje pereita prie valstybinių brandos egzaminų. Kalbama apie tai, kad mokslas yra nemokamas, tačiau moksleivių tėvai vis daugiau pinigų išleidžia papildomoms, mokamoms konsultacijoms. Iškyla ugdymo kokybės problema, pradama nebesitikėti mokykla, įsivyrėja šešėlinis švietimas.

„Korepetitoriaavimo pasekmės A. Zabulionis suskirstė į keturias grupes: edukacines, socialines, politines ir moralines“ (Laurinčiukienė, 2004). Korepetitoriaavimo paslaugomis pasinaudojantys moksleiviai pervargsta, nes greta didelių mokymosi krūvių baigiamosiose klasėse jie gauna dar gausybę papildomų darbų. Korepetitoriai kuria mokyklos vardą: pas korepetitorių mokėsi moksleiviai gerai išlaiko brandos egzaminus, ir nuopelnus už tai sau priskiria mokykloje mokę mokytojai. Kadangi dažniausias korepetitoriaavimo samdymo motyvas – pasiruošimas egzaminui, tai bendravimas su korepetitoriumi virsta faktų išiminimu, o ne tikroju mokymusi. Iš socialinių pasekmių pažymėtos: socialinės neteisybės didėjimas, nelygybės skatinimas (nes vieni tėvai gali sau leisti samdyti korepetitorius, o kiti – ne), švietimo elitarizmo augimas, švietimo paslaugų tėvams brangimas, socialinės atskirties didėjimas. Egzistuojančios korepetitoriaavimo paslaugos nuvertina švietimo reformos idealus, švietimo paslaugų vartotojams kyla abejonių dėl valstybinės švietimo sistemos kokybės. Korepetitoriaavimas pakerta visuomenės pasitikėjimą mokykla, nes formuojasi nuomonė, kad be korepetitoriaavimo pagalbos valstybinių egzaminų gerai neišlaikys. Kiek mokesčių valstybei nuo gautų milijoninių pajamų sumokėjo korepetitoriai? Ar visi turi patentus? Šie klausimai lieka retoriniai, nes visuomenė, naudodamasi jų paslaugomis, tyli ausis suglaudusi, viešai nekalba, nesiskundžia – visi patenkinti esama padėtimi. Sukuriamos sąlygos pedagogų piktnaudžiavimui – mokytis už papildomą mokesťį po pamokų, o ką tada darys už valstybės mokamą algą? Kaip tada su pedagogo etika ir morale?

Mokslinis naujumas

Paskutiniaisiais duomenimis ši tema yra mažai nagrinėta. 2001 m. Švietimo studijų centro parengti tyrimai sukėlė didelį rezonansą, kuomet paaiškėjo, jog abiturientų tėvai per vienerius mokslo metus savo vaikų rengimuisi brandos egzaminams išleido apie 25 milijonus litų. Palyginus šio šešėlinio švietimo kainą su „moksleivio krepšeliu“, kurį valstybė skiria moksleicio mokslui finansuoti, vidutinės vieno abituriento išlaidos korepetitoriaavimui sudaro pusę šios sumos. 2002 m. parengtas A. Markevičiūtės baigiamasis darbas „Korepetitoriaavimas“ (konsultavo Doc. Algirdas Zabulionis, Vilnius 2002m.). Daugiau šia tema domėtasi internetinėse svetainėse, pedagoginiuose bei publicistiniuose leidiniuose.

Šiame magistro darbe dėmesys kreipiamas ne tik į korepetitoriavimą, bet ir į šio reiškinio įtaką ugdymo kokybei.

Objektas

Moksleivių požiūris į korepetitoriavimo kryptis, korepetitorių veiklą, galimybes, jų įtaką mokymosi procesui bei ugdymo kokybei.

Hipotezė

Tikėtina, kad dauguma moksleivių korepeticijas laiko naudingomis ir jomis naudojasi tiek ruošiantis brandos egzaminams, tiek ir medžiagos įsisavinimui. Korepeticijos lankomos, nes dauguma moksleivių nepasitiki mokyklos paruošimo kokybe, nori geriau įsisavinti žinias, bei nori studijuoti pageidaujamą specialybę pasirinktame universitete.

Tyrimo tikslas

Nustatyti papildomų užsiėmimų mastą pasirinktose Šiaulių miesto mokyklose ir atskleisti mokinių požiūrį į korepetitorių teikiamas paslaugas ir ugdymo kokybę.

Tyrimo uždaviniai

Remiantis tyrimo duomenimis nustatyti:

- ✓ mokinių, lankusių korepeticijas mastą;
- ✓ korepeticijų formų įvairovę ir jų pasiskirstymą;
- ✓ korepeticijų efektyvumą ir naudingumą;
- ✓ korepeticijų reikšmę ugdymo kokybei.

Tyrimo metodai

- ✚ *Teorinės analizės ir apibendrinimo* – apibrėžimų ir pedagoginės, psichologinės literatūros, įvairių straipsnių analizė.
- ✚ *Aketinė apklausa* – tyrimui atlikti 9 - 12 kl. Mokiniamis tirti taikytos anketos, sudarytos pagal A. Markevičiūtės metodiką ir adaptuotos.
- ✚ *Matematinė statistika* – tyrimo duomenų nagrinėjimui naudojama statistinė SPSS 11.0 programa.

Tyrimo imtis

Apklausti 336 atsitiktinai pasirinktų Šiaulių miesto mokyklų 9-12 klasių mokiniai.

Tyrimo organizavimo etapai

2004 metais lapkričio mėnesį adaptuota anketa ir atliktas pilotažinis tyrimas. Remiantis pilotažiniu tyrimu, kuris buvo atliktas vienoje vidurinės mokyklos ir gimnazijos klasėje

(apklausti 52 mokiniai), buvo nustatyta pagrindinio tyrimo imtis, metodologiškai patikrintas instrumentas. Atsižvelgiant į respondentų pateiktas pastabas ir jiems iškilusius klausimus, anketoje atlikti pataisymai bei papildymai. 2004 metų gruodžio – balandžio mėnesiais apklausti atsitiktinai pasirinkti 336 Šiaulių miesto 9-12 klasių moksleiviai (t.y. pasirinktos 3 Šiaulių miesto mokyklos). Nuo 2004 metų birželio iki 2005 metų balandžio mėnesio anketos analizuojamos taikant SPSS programą, daroma grafinė analizė, nagrinėjama edukacinė, psichologinė, sociologinė literatūra, daromos išvados.

Darbo struktūra:

Darbą sudaro anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, padėkos skyrelis, įvadas, 5 skyriai, išvados diskusijai ir rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas, 4 priedai. Darbo apimtis 54 puslapiai, jame yra 12 lentelių ir 15 paveikslų.

Sąvokos ir apibrėžimai

Magistro darbe naudojamos sąvokos ir apibrėžimai, padedančios suprasti šešėlinio švietimo reikšmės ugdymo kokybei problematiškumą:

- ✚ **Ugdymas** – mokymas, lavinimas, įgūdžių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų formavimas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2005).
- ✚ **Švietimo teikėjas** – mokykla, laisvasis mokytojas ir kitas švietimo teikėjas (įstaiga, įmonė, organizacija, kuriai švietimas nėra pagrindinė veikla), šio Įstatymo nustatyta tvarka turintis teisę vykdyti švietimą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2005).
- ✚ **Švietimo programa** – iš anksto apibrėžtas formaliojo arba neformaliojo švietimo darbas, kuriuo siekiama numatyto rezultato (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2005).
- ✚ **Švietimo kokybė** - Už švietimo kokybę atsako švietimo teikėjas. Formaliojo ir iš dalies neformaliojo švietimo kokybę užtikrina valstybė (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2005).
- ✚ **Korepetitorius / Laisvasis mokytojas** – teisės aktų nustatyta tvarka gali teikti neformalųjį švietimą, vykdyti ikimokyklinio ugdymo arba formaliojo švietimo programas papildančius bei mokinių saviraiškos poreikius tenkinančių programų modulius (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2005).
- ✚ **Faktorinė analizė** – tai grupė statistinių metodų, kuriais nustatomos koreliaciniais ryšiais glaudžiai susijusių kintamųjų (faktorių) grupės bei nustatomas šių faktorių koreliacinis ryšys su numatomu kintamuoju (Kardelis, 2002).
- ✚ **Koreliacijos koeficientas** – tai skaitinė charakteristika, įvertinanti dviejų atsitiktinių dydžių tiesinę priklausomybę. Jei dydžiai koreliuoja, tai jie yra priklausomi, nei nekoreliuoja, tai jie gali būti ir priklausomi, ir nepriklausomi. Kuo koreliacijos koeficiento r reikšmė absoliučiuoju didumu arčiau 1 arba -1 , tuo koreliacija tarp kintamųjų yra stipresnė, kuo arčiau 0 , tuo koreliacija silpnesnė (Kardelis, 2002).

1. Korepetitoriavimo ir ugdymo kokybės nagrinėjimas socialinės, edukacinės ir psichologinės literatūros šaltiniuose

„Šalia plačiai vartojamų sąvokų „šešėlinis ministrų kabinetas“, „šešėlinė ekonomika“ vis dažniau išgirstame ir naują žodžių junginį – „šešėlinis“ švietimas“ (Kliukoitytė, 2004). Taip vadinamas korepetitoriavimas, kuris šiandienos mokinių tarpe gana populiarus ir įgaunantis vis didesnę pagreitį, kurį sąlygoja sociologinis, edukacinis ir psichologinis aspektai. Be korepetitoriavimo dalis moksleivių sunkiai įsivaizduoja valstybinių egzaminų išlaikymą, stojimą į norimą aukštąją mokyklą. Korepetitoriavimas liečia ne tik mokinius, bet ir jų tėvus, kurie susiduria su finansinėmis problemomis - korepetitoriai už užsiėmimus ima nemažus pinigus. Neretai vaikui reikia ne vieno, o keleto dalykininkų pagalbos. Ne nuošalyje lieka ir patys mokytojai – tai lengvas uždarbis po pamokų.

„Korepetitoriavimas – senas reiškinys, egzistavęs visais laikais ir visose šalyse. Švietimo istorijos šaltiniuose, literatūroje ne sykį randame žinių, kaip ne vienas Lietuvos kultūros, mokslo žmogus, jaunystėje yra bandęs užsidirbti pinigų teikdamas privačias pamokas moksleiviams. Visą sąrašą galima būtų surašyti: J. Basanavičius, J. Biliūnas, P. Višinskis, V. Kudirka...“ (Laurinčiukienė, 2004).

Apie korepetitoriavimą, kaip reiškinį galime išgristi daug nuomonių, iš kurių dauguma yra neigiama. „Mokiniai ir jų tėvai įsivaizduoja, kad gerus egzaminų rezultatus lėmė korepetitoriaus darbas. Bet stebuklą iš trumpalaikių užsiėmimų nebūna. Atsitinka taip, kad korepetitorius pasinaudoja kito mokytojo įdirbiu ir dar pasipelno. O tėvai, nepasitikėdami mokykla ir norėdami įgyti ramybės, geriau iš paskutiniųjų samdo korepetitorius“, - samprotavo Švietimo ir mokslo ministerijos Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė Audronė Razmantienė. A. Opulskytė konstatavo, kad mokytojai patys sukuria savo mokiniams įtampą jau X – XI kl. „Masine psichoze“ korepetitoriavimą pavadino Atviros Lietuvos fondo direktorė D. Vilytė. Šias mintis savo straipsnyje paminėjo Laurinčiukienė. Manau, kad tai yra pagrindinės mintys, kylančios kiekvienam, susidūrusiam su korepetitoriavimu.

1.1. Socialinis požiūris į ugdymo kokybės ir korepetitoriavimo sąryšį

Mes, skirtingai nei išsivysčiusios Vakarų šalys, kuriose šalia viešųjų švietimo įstaigų egzistuoja ir privačių mokyklų tinklas, nesugebame pakankamai aiškiai atskirti viešųjų arba valstybinių ir privačiųjų švietimo interesų. Susipynusios viešos ir privačios sritys, pajamų kontrolės nebuvimas sukuria sąlygas piktnaudžiauti švietimo paslaugomis. Veikia baisesis paradoksas: kuo žmogus yra turtingesnis, tuo daugiau pasiima iš visuomeninių fondų. Privatus švietimas reiškia, kad jis pasiekiamas ne gabiems, o turtingiems. Jei užsienyje privačios

mokyklos baigimo pažymėjimas – ištis bilietas sėkmingai karjerai, t. y. žmogus priskiriamas aukštesnei kastai, tai Lietuvoje tai nieko nereiškia (Strazdas, 2004).

Buvęs švietimo ministras A. Monkevičius neslepia, kad jaunystėje korepetitoriaavo. Jis teigia: „kad šalyje paplitęs korepetitoriaus darbas yra rimta problema. Ekspertų vertinimais, korepetitoriai šalyje per metus uždirba 20-25 mln. litų“. „Ši problema senesnė už mus ir mūsų tėvus“, teigė A. Monkevičius, „aš pats, dar studentas būdamas, dirbau korepetitoriumi...Dirbau su normaliais vaikais, kurie iš tikrųjų tingėdavo mokytis. Prieš 20 metų šio reiškinio mastai irgi buvo nemenki“ (Monkevičius, 2002). Jau tuomet daug kas įsivaizdavo, kad mokytojo alga yra antraeilė, o pagrindinis uždarbis – iš korepetitoriaus darbo. Taigi visai nenuostabu, kad korepetitoriaavimo reiškinys paplitęs ir dabar. Prieš dešimtmetį korepetitoriai išgyveno krizę, jų niekam nereikėjo. Bet situacija pasikeitė šiais laikais – stojant į aukštąsias, aukštesnias mokyklas, kolegijas yra didžiuliai konkursai. Dėl to atsiranda darbo korepetitoriams.

Laikraščiuose ir interneto puslapiuose pilna skelbimų, siūlančių „ypatingas“ pasiruošimo egzaminams metodikas, masinančių intensyviais kursais ir galimybe užpildyti susidariusias mokymosi spragas. „Vaikų ir jaunimo socializacijos programoje, pernai patvirtintoje Vyriausybės, atkreipiamas dėmesys į tai, kad korepetitoriaavimas, dar vadinamas šešėliniu švietimu, jau tampa problema“ (Kliukoitytė, 2004).

Mokykloms vykdant reformas iškyla daug problemų – didėja mokinių bei mokytojų krūviai, pamokų metu perteikiamos medžiagos kiekiai didėja, bei darosi vis sudėtingesni. Mokytojams tenka daugiau laiko skirti medžiagos perteikimui, kuri mokiniams dažnai būna nesuprantama. Mokiniams, kuriems rūpi siekti geresnių rezultatų, belieka viena išeitis – samdyti mokytoją ir mokytis papildomai. Atsiranda finansinė ir materialinė moksleivių krūvio keliami problema – tėvai privalo samdyti korepetitorius, iškyla finansiniai sunkumai įsigyjant vadovėlius ir kitas mokymo priemones ir t.t. Sunkus laikotarpis tėvams būna naujų mokslo metų pradžia. Artėjant mokslo metams, tėvams gausu rūpesčių, ne tik kaip pigiau nupirkti visus būtinus mokymosi reikmenis, bet ir sutaupyti pinigų. Ne viena šeima per mokslo metus samdo net keletą korepetitorių ar skiria nemažą sumą pinigų tobulinimosi kursams.

„Jau nuo rugpjūčio mėnesio laikraščiuose pasirodo skelbimai, siūlantys korepetitorių paslaugas“ (Ulinskaitė, 2000). Daug skelbimų yra laikraštyje „Express kontaktas“ – kuriame savo paslaugas siūlo visų dalykų mokytojai. Siūlomų dalykų pasiūla nemaža: nuo matematikos, lietuvių kalbos iki muzikos, dailės. Tėvai, turintys daugiau pinigų, savo vaikams gali pasamdyti įvairiausių disciplinų dėstytojų ar mokytojų. „Taip pat skelbimuose galima surasti mokytoją arba studentą, padedantį ruošti pamokas, rašyti referatus ar rašinius“ (Vaitiekūnienė, 2000).

Korepetitoriai, kaip ir kiekvieno verslo atstovai, savo paslaugas vertina įvairiai. „Kaina svyruoja nuo 8 iki 50 litų“ (Murauskaitė, 2002). Būsimus studentus vilioja ir įvairūs kursai

abiturientams, siekiantys apie 500 Lt už 10 akademinių valandų. Pastaruoju metu ypač populiarūs tapo universitetų dėstytojų siūlomi kursai. Jie patogūs ne tik vilniečiams, bet ir kitų miestų bei provincijos mokiniams, nes vyksta šeštadieniais.

Tuo tarpu mokytojai samdomi dėl įvairių priežasčių – siekiant geresnių rezultatų, mados, prestižo, nepasitikint mokyklos parengimu.

Sociologinio tyrimo ataskaitoje „Per didelio mokymo krūvio priežastys ir problemų sprendimo galimybės“ teigiama, jog per didelis mokymosi krūvis pedagogams apsunkina mokymosi procesą, pavyzdžiui, „nespėja pasiruošti, prašo atidėti užduotis ilgesniam laikui, o tai griaua kurso struktūrą“, „moksleiviai nepasiruošę, todėl bėga iš pamokų“, mokiniai būna irzlūs, sunku su jais dirbti“, „gaila moksleivių, nes rezultatai nėra geri“, „plačios programos, jas sunku išėiti“, „neįmanoma moksleivių paruošti valstybiniam egzaminams, nes jie per sunkūs“.

Šiandien korepetitoriaavimas paplitęs po visą pasaulį. „Kiekviena šalis savaip reaguoja į šį reiškinį – skirtingą politiką jo atžvilgiu vykdo. Vienur tai legalu, kitur – ne, tačiau egzistuoja visur. Pietų korėjiečiai net kalambūrą apie korepetitorystę turi: kovoti su korepetitoriais yra tas pats, kaip įtikinti vagį, kad visi nuskurę ir nėra iš jų ką vogti“, – sakė V. Būdienė (Laurinčiukienė, 2004).

Tėvai nori suteikti savo atžaloms geresnį išsilavinimą ir palengvinti jų įstojimą į norimas aukštąsias mokyklas. Gimdytojai pasirengę investuoti nemenkas pinigų sumas į papildomas privačias pamokas savo vaikams. O tai – galimybė mokytojams ir dėstytojams padidinti savo pajamas. „Atrodytų, kad bendrų rinkos dėsnių įsigalėjimas ir švietimo srityje neturėtų kelti nuogastavimų. Vis dėl to jų esama, - ir nemažų. Nuogastaujama, kad korepetitoriaavimas didina tėvų nepasitikėjimą mokytojais, brangina švietimo paslaugas ir vargina vaikus. Baiminamasi, jog šešėlinis švietimas devalvuoja švietimo reformos idealus, menkina mokyklos kultūrą ir didina socialinę atskirtį“ (Strazdas, 2004).

Bet ne kiekvieniems tėvams prireikia korepetitoriaus ieškoti per skelbimus vietos ar šalies dienraščiuose. Niekam ne paslaptis, jog šalia valstybinio klesti dar kitas švietimo sektorius – privatusis. „Korepetitoriaus veikla bus legali, jei už savo veiklą – papildomą mokymą – sumokės mokesťį ir įsigis patentą“ (Gliožerienė, 2002).

Reikia pripažinti, kad Lietuvoje nėra aiškiai atskirtos (ne vien švietimo sistemoje) viešojo ir privačiojo sritys. „Tokia padėtis sukuria sąlygas daug kam parazituoti ir piktnaudžiauti“, teigia Strazdas. Pirmiausia reikėtų aiškiai pasakyti, į kokias valstybės apmokamas švietimo paslaugas gali pretenduoti visi vaikai, o už kokias paslaugas jų tėvai privalo sumokėti. Realistiškai įvertinus valstybės galimybes ir optimizavus mokyklų tinklą, turėtų būti nustatytas bazinis – bet kuriam šalies vaikui prieinamas – nemokamų paslaugų lygis. „Jei už jį viršijančias paslaugas

tėvai oficialiai mokėtu, natūraliai formuotūsi privačios mokyklos, galinčios patenkinti ir labai gabių vaikų ugdymo poreikius“ (Strazdas, 2004).

„Vienas iš pagrindinių šiuo metu pedagogikoje sprendžiamų klausimų yra: kaip suderinti vaikų pasiekimus socializacijoje ir užtikrinti socializacijos procesų nepertraukiamumą“ (Juodaitytė, 2003). Mes turime užtikrinti, kad mokykloje vaikai jaustųsi saugiai, būtų užtikrinta ugdymo kokybė. Tik taip bus užtikrintas socializacijos tęstinumas, mokinių asmenybės formavimasis.

T. Schultz samprotavimų pagrindinė mintis yra ta, jog žmonijos ateities perspektyvas daugiausia lemia investicijos į gyventojų kokybę ir žinias. „Daugelio mažas pajamas turinčių šalių neabejotinai didelius pasiekimus pastaraisiais dešimtmečiais nulėmė investicijos į gyventojų kokybę“ (Schultz, 1998).

„Švietimas labai pagerina gyventojų kokybę. Bet apskaičiuojant vidurinio lavinimo kainas reikia įtraukti ir darbo, kurį atlieka mažamečiai vaikai padėdami savo tėvams, vertę“, - teigia Schultz. Dar vienas mokymosi mokykloje skiriamasis bruožas yra tai, ką galima „būtų pavadinti vyno brendimo efektu (rūšies gerėjimo efektu) – kiekvienos naujos kartos vaikui darosi pasiekiamas vis didesnis išsilavinimas. Kai neraštingumas visuotinis, vyresni žmonės gyvena be jokio ar su nedideliu išsilavinimu, o vaikai augdami naudojami švietimu“ (Schultz, 1998).

Mokymasis mokykloje yra daug daugiau nei vartojimas tuo atžvilgiu, kad mokymusi siekiama ne vien pasitenkinimo naudos. Mokymasis mokykloje pirmiausia yra investicija į būsimą uždarbį ir pasitenkinimą ateityje.

Dauguma didelių mokyklų sistemų mūsų pagrindiniuose miestuose veikia blogai. Mokytojų paskatos yra iškreiptos. Vaikų mokymas netinkamas, ne toks koks turėtų būti. Švietimo reformos tapo kasdienybe. Daugelis tėvų žino, kad išsilavinimo, kurį įgyja jų vaikai, kokybė nepakankama, bet jie nedaug ką gali padaryti, nebent keisti gyvenamąją vietą arba pasirinkti privačias mokyklas ir mokėti dvigubai – privalomus mokyklos mokesčius (mokamus valstybei) bei pinigus už mokymą privačioje mokykloje (mokamus tai privačiai mokyklai), arba samdyti neaišku kokios kompetencijos korepetitorius ir mokėti tiesiogiai jiems, dirbantiems (daugumai) be patento ir licenzijų.

Egzistuojant mokyklai mokykloje lygios galimybės mokiniams nesuteikiamos. Siekiant lygių galimybių visiems, nebuvo atsižvelgta į tai, kad efektyvumas ir lygių galimybių visiems mokykloje suteikimas turi papildyti vienas kitą. „Optimalus efektyvumo pasiekimas didelių mokyklų sistemose, labiau nei visos kitos dabar įgyvendinamos reformos padėtų visiems suteikti lygias galimybes“ (Schultz, 1998).

Tokiu atveju, kai mokykloje nėra lygių galimybių mokiniams suteikimo, atsiranda amžina moksleivių garbės ir orumo ugdymo problema. Šiuolaikinių mokslininkų atlikti tyrimai apie

vyresniųjų klasių moksleivių garbė ir orumo supratimą atskleidė, „jog tik labai maža dalis apklaustųjų 7 - 8 % teisingai supranta sąvokų esmę“ (Leliūgienė, 2003). Matyt mokyklose dar nepakankamai dėmesio skiriama žmogaus garbė ir orumą ugdančių priemonių įgyvendinimui, stokojama sistemingumo šiame darbe. Mokytojai vis dar didelį dėmesį skiria žinių perteikimui, o ne žmogaus esminių vertybių nuostatų ugdymui bei gilinimui. Ši problema tampa labai aktuali dabar, kai per žiniasklaidą, internetą mokiniai mato ypatingai daug agresyvaus, žmogaus orumą žeminančių elgesio, pasisakymų pavyzdžių. Prie viso šito dar prisideda ir kai kurių mokytojų neetiškas elgesys, kuomet geras pažymys, ar didesnis dėmesys mokiniui skiriamas tik papildomų užsiėmimų metu.

1.2. Mokytojų ir švietimo sistemos atstovų požiūris į korepetitoriavimą ir jo reikšmę ugdymo kokybei

Pedagoginė bendruomenė ir ministerija į korepetitorius žiūri neigiamai, kai vaikus už papildomą mokesť moko jų mokytojai. „Tokie pedagogai elgiasi nesąžiningai, nes jie savo darbo nepadaro per pamokas“, - teigia A. Monkevičius. Mokytojų, kurie savo darbą padaro gerai, mokiniams problemų nekyla. Todėl būtina stengtis, kad šis reiškinys neplistų. Pirmiausia reikia, „kad pedagogai turėtų etikos kodeksą, kuriame būtų įvertintas ir šis aspektas“ (Monkevičius, 2002). Žinoma, vien to neužteks. Mokyklos turi pačios įvertinti savo darbo kokybę – ar jos sugeba parengti vaikus be jokių korepetitorių. A. Monkevičius teigia, kad „savarankiškai dirbančio mokytojo teisės ir atsakomybė bus apibrėžta Švietimo įstatyme“. Tai turi būti reglamentuojama per korepetitorių licenzijavimą.

Nors korepetitoriavimas – labai senas reiškinys, galima sakyti, turintis jau galias tradicijas, tačiau iki šiol nėra licenzijuotas ar kitaip įstatymiškai reglamentuotas. Nors dauguma abiturientų prieš egzaminus mokosi privačiai, nė viena valstybės institucija tiksliai nežino, kiek Lietuvoje yra korepetitorių. Situacija drastiška: viešai švietimo paslaugai trūksta viešumo bei skaidrumo. „Tai kompleksinė problema, jos įstatymiškai negali sureguliuoti, nors buvo bandyta tai padaryti taikant laisvojo mokytojo sąvoką“, teigia L. Žadeikytė. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas nusako, kad „laisvasis mokytojas turi teisę:

- 1) vykdyti neformaliojo ir kai kuriuos formaliojo švietimo programų modulius;
- 2) dirbti pagal savo individualias programas;
- 3) pasirinkti pedagoginės veiklos būdus ir formas;
- 4) teikti informacinę, konsultacinę ir kvalifikacijos tobulinimo pagalbą.

Laisvasis mokytojas privalo:

- 1) laikytis Mokytojo etikos normų;

- 2) užtikrinti ugdomų mokinių saugumą;
- 3) turėti higienos reikalavimus atitinkančią ugdymui skirtą darbo vietą;
- 4) vykdyti su mokiniu sutartą ugdymo procesą.

Laisvajam mokytojui neleidžiama ugdyti tų mokinių, kuriuos jis ugdo mokykloje pagal to paties dalyko programą (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, 2005).

Deja, mūsų ugdytojų „laisvojo mokytojo“ statusas suvokiamas kiek kitaip – jiems korepetitoravimas tai biznis, neturintis jokių etinių normų. Mokytojų teigimu egzistuoja sava rinka ugdytojų tarpe, kuri neturi jokių ribų – ji nelicenzijuota (bent jau daugelis neturi jokių leidimų) ir už tai niekas nebaudžia, nėra tikrintojų ir galima dirbti taip, kaip pačiam norisi. Tuo labiau, kad uždarbis visai viliojantis ir paklausa gana didelė.

Laisvojo mokytojo sąvoka buvo siekiama labiau atskirti mokytojo darbą mokykloje nuo mokytojo, besiverčiančio individualia praktika. Bet konkrečiai nebuvo reglamentuota, kad tai yra korepetitoravimas. Buvo kalbama ir apie laisvojo mokytojo licenziją, tačiau iki šiol licenzija neišduodama. Turbūt vienas iš pirmųjų V. Pamparas, individualios įmonės savininkas, jaunimą privačiai moko jau penktus metus. V. Pamparo kursuose mokosi 4 grupės vaikų ir merginų – iš viso 106 abiturientai, kurie rengiami egzaminams. Mokytojas nuomoja vieną gimnazijos klasę. Privati vieno mokytojo veikla per metus gimnazijos sąskaitą papildo 4 tūkst. litų. Todėl V. Pamparas teigia, kad „nelegalus švietimas – nuostolis ir pačiam švietimui, ir valstybei“.

Žemaitijos sostinėje gana daug mokytojų prisiduria prie algos mokydami vaikus privačiai, teigia A. Kakanauskas. „Visi jie dirba nelegaliai, pažeisdami įstatymus ir gali būti nubausti“ (Kakanauskas, 2004). Kakanausko kalbinta mokytoja teigė, jog „pagrindinis jos apsisprendimo privalumas yra iš esmės pasikeitusios darbo sąlygos: dirbti su tais, kurie nori mokytis - iš tiesų malonumas. Dirbant individualiai ar su maža grupele ramių ir drausmingų žmonių išseikvojama daug mažiau energijos, nepatiriama jokių stresų“ (Kakanauskas, 2004). Be to, dirbdama individualiai mokytoja džiaugiasi galinti mokiniui duoti būtent tai, ko jis nori ir jai pačiai lengviau dirbti – nereikia rašyti planų, bijoti inspektoriaus vizito.

Viena iš pagrindinių privačių mokytojų samdymo mados priežasčių, kaip teikia D. Kliukoitytė, yra tėvų nepasitikėjimas mokykla. Jiems atrodo, kad mokytojai nepakankamai gerai išaiškina pamokų temas, kad jų mokymo metodai ir programos neatitinka individualių moksleivio poreikių. Taip pat tai, kad mokytojai nėra suinteresuoti, jog vaikai gerai išlaikytų egzaminus, atidžiau į mokinį pradeda žiūrėti tik jam atėjus papildomai mokytis, vadinasi, turėdami progą papildomai užsidirbti. Tėvų atsiliepimuose, skelbtuose savaitraštyje „Laikas“ atsispindi tai, kad ne tik mokiniai tingi mokytis, bet ir mokytojai pro pirštus žiūri į savo darbą. Antraip korepetorių darbas nebūtų tos visuotinis, nebūtų ir tokio plėšikavimo...Korepetorių darbą skatina tėvų baimė dėl informacijos stokos arba įsitikinimas, kad jo vaikas privalo būti

geriausias. L. Žadeikytė (Švietimo ir mokslo ministerijos Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėja) teigia, kad tėvai, ieškodami savo atžaloms gerų korepetitorių, dažnai kreipiasi ir į ją. Paklaususi, ar vaikams ieško pagalbos dėl iškilusių mokymosi problemų, išgirsta, kad tėvai tiesiog nori gerai paruošti vaiką egzaminams, nors šie - tik po trejų ar ketverių metų.

Valstybės beveik nekontroliuojamas šešėlinis švietimas gali turėti liūdnų pasekmių, nes niekas netikrina korepetitorių dalykinės kompetencijos. Atsiranda grėsmė švietimo kokybei.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme 37 straipsnyje švietimo kokybė apibrėžiama taip:

1. Už švietimo kokybę atsako švietimo teikėjas. Formaliojo ir iš dalies neformaliojo švietimo kokybę užtikrina valstybė.

2. Vyriausybė ar jos įgaliota institucija nustato:

1) bendruosius formaliojo švietimo programų, pedagogų kvalifikacijos reikalavimus, bendruosius iš valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijus, prižiūri, kaip jų laikomasi;

2) licencijų išdavimo kriterijus ir tvarką, prižiūri, kaip vykdomos licencijavimo sąlygos;

3) formaliojo švietimo teikiamo išsilavinimo ir kvalifikacijų standartus, kompetencijų įvertinimo, išsilavinimo ir kvalifikacijų įgijimo bei įteisinimo tvarką.

3. Pagal kompetenciją švietimo programas formuoja ir jų kokybę laiduoja valstybė, mokyklos steigėjas ir švietimo teikėjas.

4. Švietimo ir mokslo ministras tvirtina priešmokyklinio ugdymo ir bendrojo lavinimo bendrąsias, netradicinio ugdymo, profesinio mokymo, aukštesniųjų ir neuniversitetinių studijų programas, nustato ikimokyklinio ir neformaliojo vaikų švietimo programų kriterijus, tvirtina bendrojo lavinimo mokyklų bendruosius ugdymo planus, pradinio, pagrindinio, vidurinio išsilavinimo ir profesinio rengimo standartus, studijų kryptių reglamentus, pedagogų rengimo reglamentą, brandos egzaminų programas, jų organizavimo ir vykdymo tvarką. Ministras, remdamasis švietimo kokybės tyrimų išvadomis, užtikrina formaliojo švietimo programų atnaujinimą, naujų programų įvedimą, skirtingų lygmenų programų sąveiką ir dermę.

5. Mokyklos steigėjas pritaria jo finansuojamos mokyklos vykdomos formaliojo švietimo programos pasirenkamosios dalies variantams, neformaliojo švietimo programoms. Apskrities viršininkas, savivaldybės taryba užtikrina, kad jų įsteigtų mokyklų vykdomų švietimo programų pasiūla atitiktų vietos bendruomenės (regiono) poreikius.

6. Mokykla:

1) konkretina ir individualizuoja formaliojo švietimo programas;

2) inicijuoja švietimo programų pasirenkamųjų dalių variantus;

3) sudaro formaliojo švietimo programas papildančius bei mokinių saviraiškos poreikius tenkinančius šių programų modulius;

- 4) sudaro neformaliojo švietimo programas;
- 5) pasirenka programų turinio perteikimo būdus;
- 6) laiduoja programos turinio lankstumą ir variantiškumą, programos turinio ir jo perteikimo būdų dermę, individualizuotos programos ir mokinių poreikių bei gebėjimų, vykdomų programų ir valstybės nustatytų išsilavinimo bei kvalifikacijų standartų atitikimą.

7. Švietimo programos kokybės tobulinimą gali inicijuoti fiziniai ir juridiniai asmenys, kreipdamiesi į švietimo programas formuojančius asmenis ar atitinkamo lygio įstaigas (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, 2005).

Deja iki šiol tikriausiai nei vienas „nelegalus korepetitorius“ nebuvo nubaustas. Būna tikėtis, kad kažkada ši situacija pasikeis. Atliekant tyrimą daugelis respondentų džiaugėsi, kad pagaliau apie tai buvo prabilta. Iki šiol jie šią situaciją manė esą beviltiška – niekas apie tai nekalba, vadinasi taip ir turi būti. Deja apie „šešėlinį švietimą“ vien kalbėti neužtenka, reikia, kad į šią problemą sureaguotų ne tik mokiniai, mokyklų vadovai bei bendruomenė, bet ir tėvai, mokantys „antrą“ atlyginimą samdomiems mokytojams.

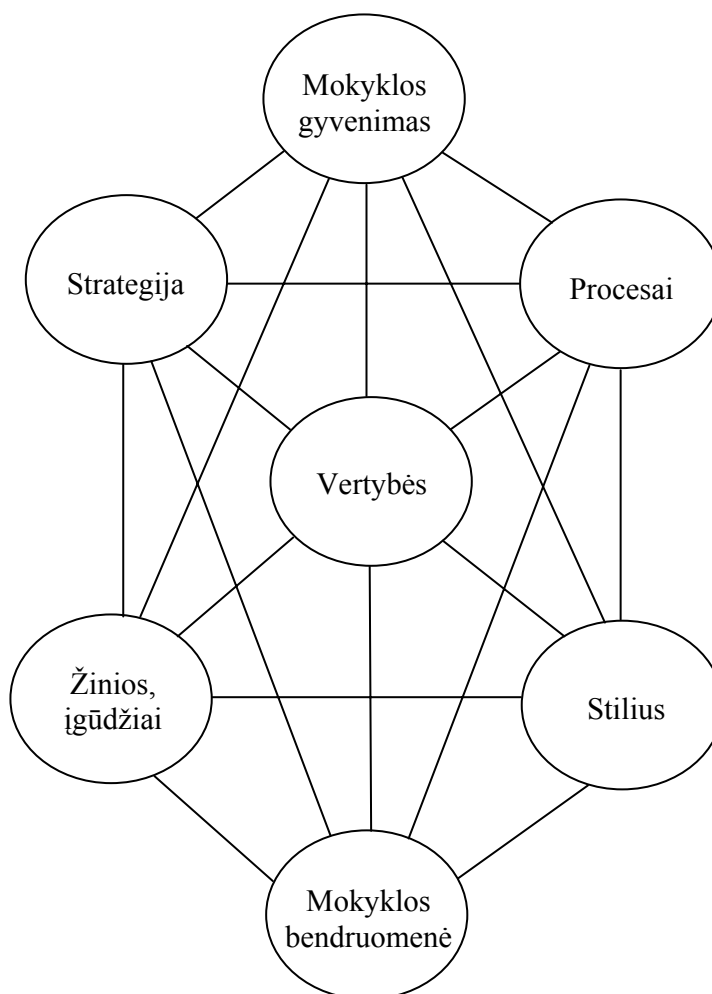
Ministerijos darbuotoja L. Žadeikaitė mano, jog korepetitoriaavimo problemą pirmiausia turėtų spręsti mokykla, aiškindamasi, kokių poreikių turi mokiniai, atlikdama tam tikrus tyrimus. Sudėtingiausia tai, kad mokytojai dirbdami privačiai, gali jaustis tikru Mokytoju – tikru savo srities specialistu, kurio žinios ir įgūdžiai reikalingi žmonėms. Tuomet tikrai nesi „žemiausio rango inteligentėlis“ – teigia viena anglų kalbos mokytoja turinti licenziją mokyti privačiai, „tuomet tau nereikia būti nei artistu, nei žandaru, tuomet niekas tavęs nežemina ir neižeidinėja. Ir darbo kokybė visai kita“.

Privačių, legaliai dirbančių mokytojų tikrai daugės. Ir kodėl neturėtų – juk mokestis už verslo liudijimą gana simbolinis. Tiesiog daugeliui dar sunku išeiti iš sistemos – prisipažinti, kad esi kitoks – laisvesnis, drąsesnis, labiau pasitiki savimi, teigia L. Žadeikaitė.

„Atgijus nepriklausomai valstybei pastebimai atgimė ir korepetitoriaavimas. Atsiradus valstybiniam brandos egzaminams, šiek tiek pakito korepetitoriaavimo pobūdis. Anksčiau korepetitoriai (aukštųjų mokyklų dėstytojai) ruošdavo moksleivius stojamiesiems egzaminams. Dabar moksleivius (ir aukštųjų mokyklų dėstytojai, ir mokytojai) rengia valstybiniam brandos egzaminams“, teigė VU Edukologijos katedros vedėjas prof. R. Želvys (Želvys, 2002). Tačiau dabar korepetitoriais dirbti gali ne tik dėstytojai, bet ir mokytojai, studentai. Dėl to galima būtų suabejoti teikiamų paslaugų kokybe – neaišku kokia „mokytojo“ kompetencija, o pasiekti kuo geresnių brandos egzaminų rezultatų tapo pagrindiniu vidurinės mokyklos baigimo tikslu. Tačiau bet kuriuo atveju korepetitorių rinka gana plati ir atvira, reaguojanti į išaugusį privačių pamokų poreikį. Mokiniais būna tikėtis, kad pasirinko patį geriausią iš siūlomų korepetitorių.

Egzistuojant mokyklai mokykloje svarbiausiu uždaviniu mokyklos bendruomenei turi tapti visų mokymo gerinimas, ugdymo kokybės gerinimas. Vienas iš ugdymo kokybės gerinimo kriterijų – yra tinkamas mokyklos gyvenimo organizavimas. Čia ypač tinka H. Vagnerio (Wagner) teorija, kur į gyvenimą žiūrima kaip į struktūrinį mokyklos bendruomenės organizavimo vieneta, kurio strategijų, procesų valdymo, bendruomenės narių poreikių tenkinimo, žinių, įgūdžių formavimo pagrindas – vertybės (žr. 1 pav.).

Čia kiekvienos organizacinės veiklos tarpusavio ryšiai sąlygoja formalių ir neformalių procesų ir santykių derinimą, valdymą (Dobranskienė, 1996).



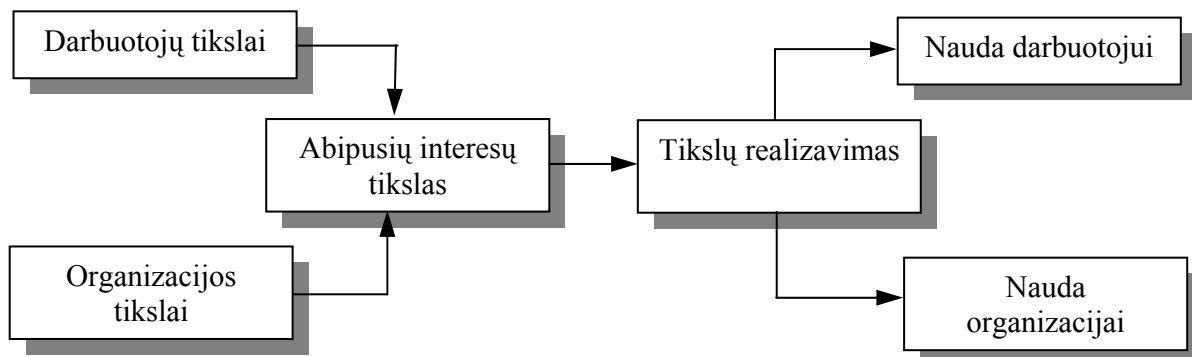
1 pav. Mokyklos gyvenimo organizavimo schema (Dobranskienė, 1996)

Kiekviena mokykla, kaip ir bet kuri organizacija, siekdama savo veiklos kokybės, turi užtikrinti žmonių ir organizacijos bendrumą (žr. 2 pav.).

Mokyklos tinkama veikla, kaip ir ugdymo kokybė sąlygojama optimizuotos organizacijos veiklos ir sudarytų prielaidų didinti veiklos efektyvumą parenkant:

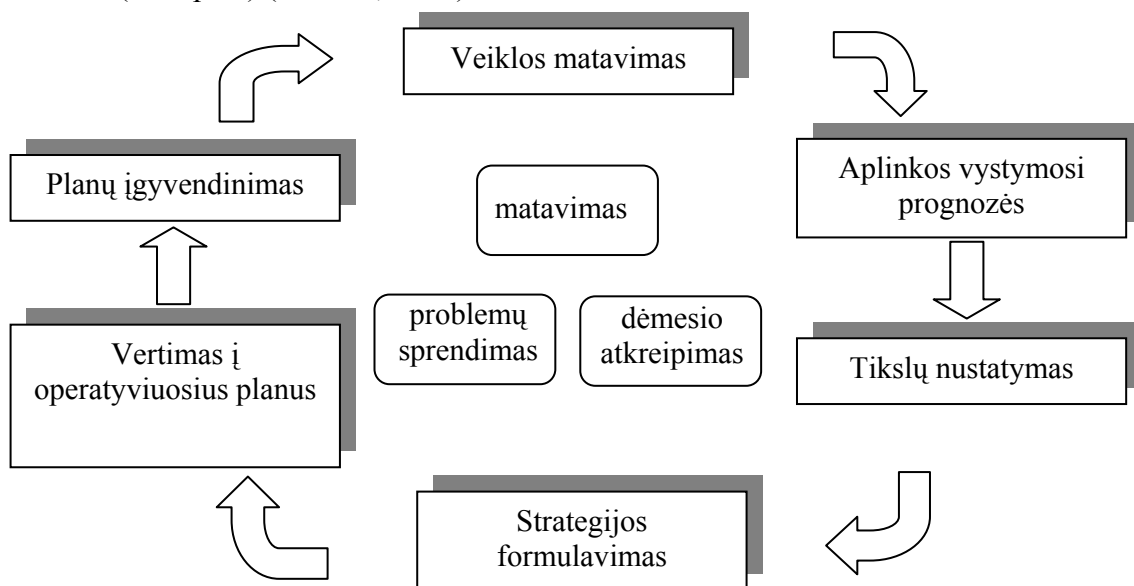
- 🌈 Tinkamiausius specialistus;

- 🌈 Darbo metodus;
- 🌈 Pakankamus išteklius;
- 🌈 Patogiausią vietą;
- 🌈 Palankiausią laiką (Stoškus, 2002).



2 pav. Žmonių ir organizacijos interesų bendrumas (Stoškus, 2002)

Iš 2 paveikslo matome, kad interesų bei tikslų realizavimas yra bendras mokyklos bendruomenės vidaus reikalas. Su šešėliniu švietimu taip pat reikia kovoti visai mokyklos bendruomenei, nes tai – vienas iš mokyklos ugdymo kokybės rodiklių. Nenuostabu, kad kiekviena mokykla stengiasi gerinti ugdymo kokybę. Tam reikia sukurti tinkamas valdymo apskaitos funkcijas. “Valdymo apskaita kuriama tam, kad atliktų tris tik jai būdingas funkcijas, kurias bendriausiai galima apibūdinti taip: dėmesio atkreipimas, matavimas ir problemų sprendimas” (žr. 3 pav.) (Stoškus, 2002).



3 pav. Valdymo apskaitos funkcijos organizacijos vadybos cikle (Stoškus, 2002)

Mokykloje egzistuojanti „mokykla“ (šešėlinio švietimo apraiškos) – tai jau rodiklis, kad mokyklos organizavimui, mokinių ugdymo kokybei iškyla rimtos problemos. Tokiu atveju, mokyklos bendruomenė turėtų peržiūrėti prioritetus, šešėlinio švietimo atsiradimo priežastis, dar

kartą panagrinėti mokyklos strategiją ir imtis realių praktinių priemonių. Tokiu atveju svarbiu tampa „projekto branduolio“ vaidmuo (4 pav.).



4 pav. Lygmenų integravimas (Dobranskienė, 1996)

Dėmesys turi būti sutelkiamas į tris, tarpusavyje sąveikaujančius lygmenis. „Visos mokyklos lygmuo yra susijęs su bendru vadovavimu ir politikos nustatymu, ypač atsižvelgiant į tai, kad mobilizavus darbuotojų tobulinimo išteklius ir strategijas būtų galima padėti mokyklą tobulinti. Mokykloje yra lygmuo, kuriame reikšmingiausią vaidmenį atlieka darbo grupės. Čia svarbiausia išsiaiškinti tobulinimo veiklos smulkmenas ir palaikyti ją. Galiausiai pavienio mokytojo lygmeniu akcentuojamas mokymo klasėje tobulinimas“ (Hopkins, Ainscow, West, 1998).

Jei jau absoliuti dauguma Lietuvos abiturientų laiko brandos egzaminus praėję korepetitorių „krikštą“, tuomet drąsiai galima teigti, kad egzaminų rezultatai, kuriais mėgsta pasipuikuoti švietimo funkcionieriai, yra pritempti. „Tai – ne vien mokyklos, bet ir šešėlinio, pinigais grįsto švietimo sektoriaus darbo rezultatas“ (Gliožerienė, 2002).

Užsienio autoriai taip pat daug kalba apie korepetitoriaivimą, kaip reiškinį, besiskverbiantį į švietimo sistemą. Straipsnyje „Mitas apie vidurinę mokymą“ autorius teigia, kad nemokamas švietimas – tai mitas. „Mokytojams, kuriems nemokamas atlyginimas ištaisais mėnesiais, prireikė organizuoti specialius kursus už ypatingą mokestį. Taip ir atsirado šešėlinis švietimas“, - teigia Белый (Белый, 2005). Situacija tokia kaip ir Lietuvoje. Kai kurie mokytojai (tai akcentuojama daugelyje straipsnių), korepetitoriaivimą laiko kaip prievolę – verčia mokinius eiti į papildomus užsiėmimus, tuomet veda jiems geresnius pažymius, skiria pamokose jiems daugiau dėmesio. Gaila, kad tokią situaciją sudaro patys mokytojai. Jie patys griaua pasitikėjimą mokykla, ugdymo kokybe. Deja, į tai kol kas žiūrima pro pirštus. „Repetitoriaus paslaugos visada buvo laikomos pakankamai prieinamu verslu, kuris nereikalauja įstatinio kapitalo ir investicijų. Dabar

parduoti savo žinias už pinigus pasirengę studentai, dėstytojai, turintys darbo stažą, mokyklų mokytojai ir priėmimų komisijų nariai“ (Завьялова, 2005). Taip dauguma iš jų užsidirba nelegaliai, mokinių tėvų sąskaita. Autorė teigia, kad egzistuoja tinklas mokytojų, kurie ruošdami mokinius privačiai po to pasinaudoja savo pažintimis su komisija, dirbančia priėmimo komisijose. Taip pat teigiama, kad egzistuoja du korepetitorių tipai – „kyšių ėmėjai“ ir žinių perteikėjai. Pastarieji garantuoja, kad moksleivis gaus kompetetingą mokytojo pagalbą, tačiau negarantuoja, kad moksleivis įstos į aukštąją mokyklą. Tuo tarpu „kyšių ėmėjai“ – neteikia žinių, bet garantuoja įstojimą. Tokia nelegali mokytojų veikla griaua švietimo sistemos stabilumą ir žinoma, ugdymo kokybę.

„Struktūrizuotos popamokinės veiklos augimas, įtakoiantis studentų matematinius gabumus yra ilgalaikis šiuolaikinės, modernios mokyklos veiksnys. Ši „šešėlinio švietimo“ veikla pamėgdžioja oficialius mokymo procesus ir reikalavimus. Šešėlinis švietimas analizuojamas kaip makro fenomenas:

- 1) paplitimas;
- 2) panaudojimo strategija;
- 3) išskirtinės tautinės charakteristikos“ (David P. Baker).

Autorius daro išvadą, kad „šešėlinis švietimas“ yra paplitęs po visą pasaulį, bet galima teigti, kad gali būti permainingų, atsižvelgiant į tautų savitumą. Prieštaringi rezultatai gaunami iš vienos šalies studijų: teigiama, kad dauguma šešėlinio švietimo apraiškų yra korekcinės, taisomosios savo prigimtimi.

Kitas užsienio autorius teigia, kad „Neoficialus mokymas – tai ne naujas reiškinys: jis jau buvo praktikuojamas daugelį metų išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse. Iš tikrųjų, neoficialus mokymas tapo švietimo sistemos dalimi iki tokio išplėtimo, kad niekas iš tikrųjų neklausinėja apie jo egzistavimą“ (Bray, 1999).

UNESCO leidinyje, kuriame aptariamas šešėlinis švietimas, teigia, kad korepetitoriavimo mastas labai skirtingas įvairiose šalyse, tačiau nepakankamai įvertinamas. Kai kuriose šalyse, papildomi privatūs kursai, rengiami individualiai arba specialiose įstaigose, tapo milžinišku bizniu, mobilizavusiu papildomus išteklius ir įdarbinusiu daug žmonių. Korėjos respublikoje visi pripažįsta, kad tėvai privačiam mokymui išleidžia 150 % valstybės investuojamos į švietimą sumos.

Korepetitoriavimas galias tradicijas turi ne tik Lietuvoje, bet ir svetur. Akivaizdu, kad „šešėlinis švietimas“ atima daug lėšų iš valstybės visame pasaulyje.

Privatus mokymas žinomas kaip plintantis visose pasaulio dalyse, ir vis dar sulaukia menko dėmesio iš ekonomistų. „Pietų Korėjos gyventojai išleidžia 2,9 % BNP¹ privačiam

¹ BNP - bendras nacionalinis produktas.

pradiniam ir viduriniam mokymui. Tuo tarpu oficialiam mokymui viešai išleidžiama 3,4 % BNP. Ekonomistų išvados mažesnė mokyklos kokybė pastebimai stimuliuoja privataus mokymo poreikį“ (Taejong Kim, 2004). Užsienio tyrėjai išvadose teigia, kad pradiniai „šešėlinio švietimo“ požymiai mokinių mokymosi aplinkoje yra tarp svarbiausių faktorių.

1.3. Psichologinis požiūris į korepetitoriavimo egzistavimą ir poveikį moksleiviams

Jaunajai kartai ypač svarbi ateities orientacija. „Ateities orientacijos raida priklauso tiek nuo kognityvinio brendimo, tiek nuo socialinės patirties, kuri gali suformuoti tokią ateities orientaciją, padedančią adaptuotis prie socialinės aplinkos ir jos suteikiamų galimybių“ (Žukauskienė, 2001). Jei asmuo ateityje tikisi sėkmės, tai ateities orientacija yra optimistiška ir planinga, jei nesėkmės – tai nerimastinga ir neplaninga. Jei paaugliui būdinga labai trumpalaikė perspektyva, tai gali reikšti, kad paauglys nerimauja dėl ateities ir nemato realių galimybių savo planams įvykdyti. Vidinis ateities kontrolės suvokimas yra susijęs su plačia ir dinamiška, taip pat optimistiška laiko perspektyva.

Negatyvus socialinis patyrimas, pavyzdžiui, neišlaikyti universiteto stojamieji egzaminai, patirta deprivacija, bedarbystė susiaurina ateities orientacijų apimtį. Individas planuoja savo ateitį tik tiek, kiek jis mano esant prasminga ją numatyti. „Paauglių, manančių, jog jų tėvai juos myli ir palaiko, ateities orientacijos yra gerokai pozityvesnės, jose daugiau pasitikėjimo ir vilties; be to, jie labiau tiki, kad galės kontroliuoti savo ateitį. Pesimizmas dažnesnis paaugliams, kurių nepriima tėvai, kurie konfliktuoja su tėvais“ (Žukauskienė, 2001).

Žymus XVI a. Prancūzų filosofas R. Dekartas teigė: „Mąstau, vadinasi, egzistuoju“ (Kaffemanas, 2001). Kai yra problema, kyla mintis apie kokią nors išeitį. Tai mąstymo pakopa, problemos nagrinėjimas ieškant faktų, apmąstant susiklosčiusią situaciją. Mokyklų psichologų asociacijos prezidentė Ramoškaitė teigia: „Artėjant egzaminams, didėja vaikų nerimas. Dalis jų jaudinasi, nes vis dar nežino, kur stoti. Mokykloje profiliavimas – neįsitvirtinęs ugdymo turinio tvarkymo būdas“ (Mikelevičiūtė, 1998). Neretai tėvų norai lemia vaikų pasirinkimą, kuris neatspindi jo individualybės. Dažniausia remiantis šiuo metu esamų profesijų prestižu, įsidarbinimo galimybėmis. Dvyliktoje klasėje rimtesne gyvenimo dalimi tampa ta, kurią praleidžia mokydamasis papildomai. Dabar lyg ir neprestižiška be korepetitorių ruoštis egzaminams, ypač stojamiesiems. Šioje situacijoje labiausiai išnaudojamos vaiko emocijos ir nerimas. Tėvai dažniausiai nieko bendra neturi su švietimu ir negali objektyviai įvertinti mokyklos teikiamų žinių kokybės ir kiekybės. Todėl atsižvelgia tik į vaikų emocijas ir į neargumentuotą nuomonę, kad be korepetitoriaus į aukštąją mokyklą neįstos, tuo labiau,

neišlaikys valstybinių egzaminų. Iš kitos pusės – nė viena aukštoji mokykla nepatvirtino, kad papildomas mokymasis už mokyklos ribų yra būtinas.

Žmonijos vystymosi įvairiose srityse tempai nesulaikomai spartėja. Vyksta globalizacijos procesai. Norintys neatsilikti nuo bendro visuomenės pažangos lygio žmogų slegia vis didesnė ir didesnė informacijos, sugebėjimo ja naudotis, ją surasti, suprasti, pasirinkti, įsisavinti našta. Nepajėgdamas išlaikyti didėjančio tempo, tampa autsaideriu. Savaime suprantama, kad intensyvėjančiame ir progresuojančiame gyvenime vis svarbesniu žmogui tampa gero išsilavinimo įgijimas. Bet rinkos sąlygomis praktiškai kiekvienas geras, paklausus dalykas tampa preke. V. Mockus įsitikinęs, kad tėvų finansinė padėtis jokių būdu negali tapti kliūtimi jų vaikams išsilavinimui įsigyti (Mockus, 2004).

„Kuris tėvas nesvajoja, kad jo vaikas įgytų ne tik gerą išsilavinimą, bet ir prestižinę profesiją? Kokie sunkumai laukia vaikų, renkantis gyvenimo kelią? Kaip rasti sau vietą šiuolaikiniame gyvenime?“ – tokius klausimus užduoda L. Smirnova.

Vieni vaikai gerai mokosi ir jau seniai apsisprendė, kur pasuks. Jie neturi paslapčių nuo tėvų, nes viskas aptarta ir suplanuota iš anksto. Šie vaikai jau prieš 2-3 metus iki mokyklos baigimo pradeda uoliai rengtis būsimoms studijoms, kiti į pagalbą pasitelkia korepetitorius. Tačiau viską daro planingai, jų žinios susistemintos, be jokių spragų, ir jie yra drąsiai pasirengę stoti į aukštąsias mokyklas. Kiti mokiniai apsisprendžia vėliau, praktiškai prieš pat baigdami mokyklą. Tėvai tokiems vaikams samdo korepetitorius, tikėdamiesi, kad samdomas mokytojas suteiks vaikui žinių ir atžala galės baigęs mokyklą studijuoti pasirinktą specialybę. Toks požiūris yra gana naivus, tačiau ypač vertingas korepetitoriaavimo plėtojimuisi.

Savaime suprantama, kad intensyvėjančiame ir progresuojančiame gyvenime vis svarbesniu žmogui tampa gero išsilavinimo įgijimas. Rinkos sąlygomis praktiškai kiekvienas geras, paklausus dalykas tampa preke. Nuo pat nepriklausomybės atkūrimo Lietuvos švietimas vadavosi iš totalitarizmo slėgties. Keitėsi ne tik ugdymo turinys, vadovėliai, bet ir pačios švietimo įstaigos. Mokymo įstaigose ugdymas orientuojamas ne į pilkos vidutinybės, o į daugiau arba mažiau mokslams gabių vaikų ugdymą. Mokiniai mokyklose patiria įvairių psichologinių neigiamų veiksnių – per didelis pamokų krūvis, įtampa, konkurencija, didelis tempas ir kt.

Dėl per didelio pamokų krūvio moksleiviams kylančius sunkumus galime suskirstyti į tris tipus:

1 tipą galima įvardinti kaip poilsio stoką. Šį tipą iliustruoja tokie pedagogų pasisakymai kaip: „moksleiviai neturi laisvalaikio“, „vaikai neturi poilsio“ ir pan.

2 tipas – namų darbų ruošos problemos. Pavyzdžiui, „moksleiviai nespėja paruošti pamokų“, „priversti daug dirbti savarankiškai, kad „įgyvendintų programą“, „stropūs

moksleiviai, norintys turėti iš visų dalykų gerus pažymius negali atlikti visų namų darbų. Tam reikia 8-10 valandų“.

3 tipas – psichinės ir fizinės sveikatos problemos. Pavyzdžiui, „kyla nepasitikėjimas savo jėgomis“, „vaikai tampa pikti“ (Per didelio mokymo krūvio priežastys ir problemų sprendimo galimybės, Vilnius 2002).

Tarp žmonių gaji nuomonė, kad mokytojai tyčia aplaidžiai dirba per pamokas. Jie suinteresuoti, kad egzaminų baimė kuo daugiau pas juos atgintų vaikų. Taip mokytojai galėtų papildomai užsidirbti. Iš tiesų mokytojų atlyginimai nėra dideli. Norėdamas gauti didesnę atlygį už darbą mokytojas turi kelti kvalifikaciją, o tam reikia ne vienerių metų. „Niekas neafišuoja iškreiptos šešėlinio švietimo pusės, kai tie patys mokytojai po pamokų jų vaikams savo dalyką aiškina už pinigus. Tada labai pagerėja to moksleivio pažymiai“ (ištrauka iš svetainės www.bernardinai.lt).

Viena iš svarbiausių paskatų, lemiančių pasirinkimą samdyti korepetitorių – noras garantuoti tam tikrą psichologinį saugumą. Tai nujaučia ir savo paslaugas siūlantys dėstytojai, kurie tikina, kad su jų pagalba moksleiviai pasiruoš valstybiniam egzaminams.

Mokinius vilioja privačių pamokų privalumas – nėra įtampos, nėra pažymių, yra didesnis pasitikėjimas savimi. „Be to, gali ramia galva į jas eiti ir nespėjęs pasiruošti...gali skirti dėmesį tik tam, kas tikrai aktualu. Tai skatina didesnę mokymosi motyvaciją...be to, kai kurie mokosi tik dėl to, kad tėvai nori, ir žino, jog už tai mokami pinigai, todėl prisiverčia mokytis“ (Kliukoitytė, 2004).

Bet yra kita medalio pusė: „tie, kurie nesamdo korepetitorių, išlaiko geriau, nes pasitiki savo jėgomis“ (Laurinčiukienė, 2004). Abiturientų tėvai samdo korepetitorius, jiems moka, o pavasarį virkauja, kad tuščiai pinigus atidavė, kad vis tiek vaikas egzaminu neišlaikė.

Per vienerius metus ar tik prieš brandos egzaminus jokie korepetitoriai, pavyzdžiui, matematinių gebėjimų nesuformuos. Gal ir įmanoma papildomai su korepetitoriumi pasimokyti humanitarinių ir socialinių dalykų. Gebėjimų korepetitoriai per trumpą laiką tikrai nesuformuos. Reikia mokytis visus metus, o ne vien prieš egzaminus.

Tuo labiau, kad ir patys korepetitoriai stebuklų nežada. Jie teigia, kad „viskas priklauso nuo paties žmogaus, jo poreikio mokytis. Mokytojai turėtų paruošti būsimuosius studentus egzaminams, o korepetitoriai – tik sutvirtinti, pagilinti jau įgytas žinias“ (Kliukoitytė, 2004). Šiuo metu koreptoriavimas, kaip žinoma, didžiuosiuose miestuose tampa manija. Su privačiais mokytojais dirba ne tik egzaminams besiruošiantys ar bėdų turintys mokiniai, bet ir žemesnių klasių mokiniai, ir vadinamieji „moksliukai“.

Gerai pasirengti brandos egzaminams abiturientams nelengva dėl sunkių mokymosi programų ir didelių krūvių, sunkia našta gulančių ne tik ant besimokančiųjų, bet ir jų tėvų pečių.

„Moksleiviai priversti ieškoti paslaugų pas korepetitorius, kurių jie daugiausia pasigenda mokydami aukštesnėse klasėse“ (Kibirškienė, 2002). Korepetitorius moksleiviai renkasi pagal draugų rekomendacijas, skelbimus laikraščiuose ar internete. Ieškoti korepetitorių tapo savotiška mada, mokiniai ja vienas nuo kito „užsikrečia“. Psichologų teigimu, papildomos pamokos – ne tik didelės finansinės išlaidos tėvams, bet ir papildomas krūvis moksleiviams. Toli gražu ne visi mokiniai gali tikėtis gauti šią papildomą mokamą švietimo paslaugą, plėtojant korepetitoriavimo praktiką gilėja ir socialinė atskirtis. Visockienė įsitikinusi, jog „korepetitoriaus poreikis daug priklauso nuo mokytojo profesinio meistriškumo: vienu pedagogų auklėtiniams užtenka pamokų klasėje, o kiti jaučia dideles dėstymo spragas ir suteikiamomis žiniomis nepatenkinti“ (Kibirškienė, 2002).

„Mokykloje mokiniai pripratę prie kriterinio žinių vertinimo, gauna tiek, kiek nusipelno, o valstybinių egzaminų sistema visai kitokia – jų rezultatai priklauso nuo to, kaip egzaminą išlaiko kiti. Mokiniai nepasitiki savo žiniomis, todėl priversti ieškoti korepetitorių“, teigė A. Kibirškienė.

2. Korepetitoriaavimo ir jo reikšmės ugdymo kokybei diagnostinis tyrimas

Šiame skyriuje apibūdinama viena iš svarbiausių tyrimo charakteristikų – tyrimo imtis, pagrindžiama statistinių duomenų apdorojimo metodika bei atskleidžiamos šešėlinio švietimo ir jo reikšmės ugdymo kokybei tyrimo diagnostinių kintamųjų konstravimo procedūros bei jų metodologinis pagrindimas.

2.1. Diagnostinio tyrimo imtis

Viena iš svarbiausių empirinio socialinio tyrimo metodologinių charakteristikų yra *imtis*, jos sudarymo būdas, dydis ir pan. (Merkys, 1995). Imties sudarymo metodologinės klaidos gali esmingai iškreipti tyrimo rezultatus ir sumenkinti viso darbo mokslinę vertę. Atsitiktinės imties apibrėžimas, sudarymo principai bei matematinis statistinis pagrindimas yra plačiai nušviesti specialioje literatūroje (Merkys, 1995). Viena vertus, atsitiktinės imties reikalavimas yra tapęs vadovėline ir neginčijama atrankinio tyrimo norma, kita vertus, realioje tyrimų praktikoje dažnokai susiklosto situacija, kada grynų pavidalu realizuoti atsitiktinės imties normas yra neįmanoma dėl objektyvių, nuo tyrėjo valios nepriklausančių aplinkybių.

Atsitiktinei imčiai alternatyvūs imčių metodai bei jų taikymo moksliniuose tyrimuose aplinkybės yra gana plačiai aprašyti specialioje metodologinėje literatūroje (Merkys, 1995). Šiame kontekste norėčiau apsiriboti tik tais klausimo aspektais, kurie aktualūs darbo apibendrinamam tyrimui.

Vienas iš svarbiausių tyrimo imties sudarymo reikalavimų – imtis turi būti *reprezentatyvi*. Imtis reprezentatyvi, jei ji teisingai atspindi tiriamo požymio galimų reikšmių proporcijas populiacijoje. Akivaizdu, kad imties reprezentatyvumas glaudžiai susijęs su *imties didumu*.

Didinant imtį, galima padaryti patikimesnes išvadas, deja, ne visada taip būna. Imties didumą, ypač akademinuose tyrimuose, dažnai sąlygoja ankstesnės studijos, neretai tyrimo biudžeto suvaržymai, dažnai vienam tyrėjui nepakeliamos materialinės tyrimo sąnaudos.

Pagrindinio tyrimo imtis apskaičiuota pagal vieną iš svarbiausių instrumentarijaus klausimą – „Ar laikote naudingomis korepetitoriaus teikiamas paslaugas“.

Tyrimo imtis skaičiuota pagal formulę:

$$N = \frac{Z^2 \cdot S^2}{\Delta^2}; \quad (1)$$

čia N – atvejų skaičius atrankinėje grupėje;

Z^2 – koeficientas, surandamas iš vadinamųjų Stjudento pasiskirstymo lentelių, ir kuris pasirenkamas pagal tai, kokį patikimumą norime gauti;

S^2 – imties vidutinis kvadratinis nuokrypis²;

Δ^2 – (delta)³ leistinas netikslumas.

Sigmą apskaičiuojame pagal formulę:

$$S = \sqrt{\% \cdot (100 - \%)}; \quad (2)$$

čia % - pilotažinio tyrimo metu nustatytas kokybinis rodiklis (Kardelis, 2002).

Išnagrinėjus pilotažinio tyrimo metu gautus duomenis buvo nustatyta, kad į klausimo „Ar laikote naudingomis korepetitoriaus teikiamas paslaugas?“ – teigiamai atsakiusių buvo 91,386%.

Imties tūrį apskaičiuojame:

$$S = \sqrt{91,386 \cdot (100 - 91,386)} = \sqrt{91,386 \cdot 8,614} = \sqrt{787,199} = 28,0571$$

Šiame tyrime mane tenkina 95% patikimumas ir 3% tikslumas, tada atvejų skaičius atrankinėje grupėje bus:

$$N = \frac{1,96^2 \cdot 28,0571^2}{3^2} = \frac{3,8416 \cdot 787,199}{9} = \frac{3024,1}{9} = 336,01$$

Remiantis šiais skaičiavimais buvo pasirinkta tyrimo imtis, t. y. 400 respondentų (apdorotos tik 336 anketos), kurių demografiniai duomenys pavaizduoti 1 – 4 lentelėse. Šis pasirinkimas buvo nulemtas remiantis skaičiavimais bei įvertinus tyrėjos finansinius išteklius.

Vienas iš veiksnių, griauančių atsitiktinės imties idealą, yra socialinio tyrimo dalyvių savanoriškumo principas, kurio negalima ignoruoti tyrimo etikos sumetimais. Atliekant apklausą, teko (tegu ir nedažnai) susidurti su reiškiniu, kada moksleiviai atsisakė dalyvauti apklausoje, bei užpildyti pateiktas anketas. Moksleiviai prisibijojo bendraklasių nuomonės. Visgi daugeliu atveju moksleiviai noriai dalyvavo tyrime, netgi džiaugėsi, kad „bent kažkas tuo domisi“, prašė atnešti jų mokyklos rezultatus ir padarytas išvadas.

Tenka pabrėžti, kad tyrimo *anonimiškumas* paprastai nėra tyrėjo įgeidis. Juo siekiama gauti autentiškus, nuoširdžius tiriamųjų atsakymus. Sutikusiam dalyvauti tyrime respondentui buvo pabrėžiama anonimiškumo sąlyga, t. y. akcentuota, jog nei vardo, nei pavardės tyrimo instrumentuose užrašyti nereikia. Be to, tyrėjas išpareigojo niekur neskelbti konkretaus tiriamojo duomenų.

² Imties vidutinis kvadratinis nuokrypis – jis gali būti nustatomas keliais būdais: 1)remiantis anksčiau atliktais tyrimais arba literatūros šaltiniais; 2) pagal pilotažinio tyrimo rezultatus.

³ Δ^2 - skirtumas tarp atrankinės grupės ir generalinės visumos vidurkio, laisvai pasirenkamas, atsižvelgiant į ankstesnių tyrimų duomenis, bei duomenų tikslumui keliamus reikalavimus.

Ankščiau pateiktos sąlygos (imties dydis, savanoriško dalyvavimo tyrime principas, tyrimo anonimiškumas) sukūrė situaciją, kai imties atsitiktinumo principo įgyvendinimas (ypač magistranto finansinėmis sąlygomis) yra diskutuotinas ir nerealus.

Tyrime dalyvavo 336 Šiaulių miesto mokyklų mokiniai. Iš viso tyrimo metu buvo parengta ir panaudota 400 vienetų tyrimo instrumentų. Grįžo ir buvo apdorotos 336 anketos, t.y. bendra tyrimo instrumentų grįžtamumo kvota siekė 84%.

1 lentelė

Respondentų, dalyvavusių apklausoje, amžius (N = 336)

Respondentų amžius	Mokinių skaičius (dažnis)	Procentai
15,00	17	5,1
16,00	63	18,8
17,00	120	35,7
18,00	114	33,9
19,00	21	6,3
20,00	1	0,3
Iš viso (N):	336	100,0

2 lentelė

Respondentų pasiskirstymas lyties atžvilgiu (N = 336)

Respondentų lytis	Mokinių skaičius (dažnis)	Procentai
Vyras	141	42,0
Moteris	195	58,0
Iš viso (N):	336	100,0

3 lentelė

Mokyklų, kurių moksleiviai dalyvavo apklausoje, tipų pasiskirstymas (N = 336)

Mokyklos tipas	Mokyklų skaičius (dažnis)	Procentai
Vidurinė	174	51,8
Gimnazija	162	48,2
Iš viso (N):	336	100,0

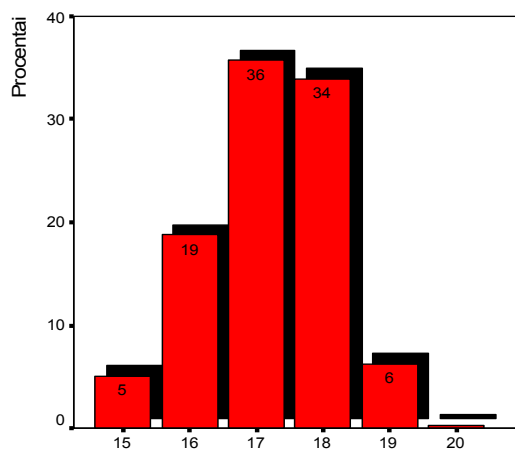
4 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal klases (N = 336)

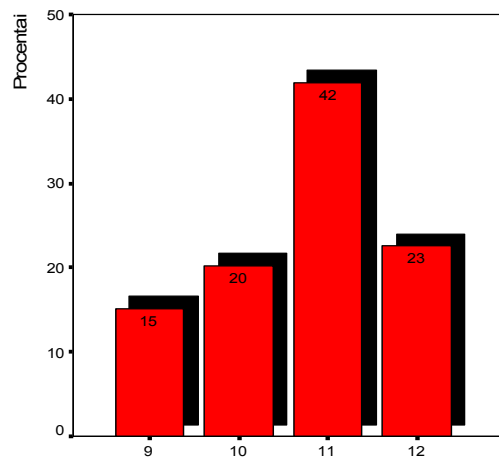
Klasė	Mokinių skaičius (dažnis)	Procentai
9,00	51	15,2
10,00	68	20,2
11,00	141	42,0
12,00	76	22,6
Iš viso:	336	100,0

1 lentelėje matome moksleivių pasiskirstymą lyties atžvilgiu. Vėliau pamatysime, kad lyties atžvilgiu pasiskirstymas dėl korepetitoravimo reikšmės yra gana aiškus ir reikšmingas. Šiame tyrime merginos sudarė 58% visų apklaustųjų respondentų.

Tiriamųjų amžius svyruoja nuo 15 iki 20 metų (žr. 5 pav.). Tyrime dalyvavusių respondentų amžiaus vidurkis 17,18m.



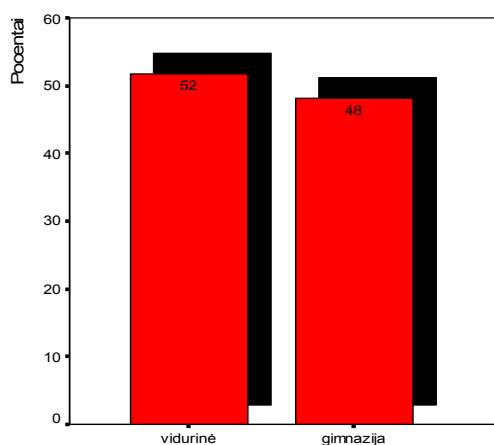
5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (%) (N=336)



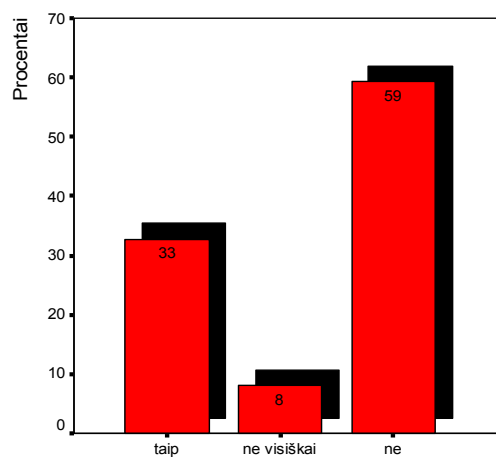
6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal klases (%) (N=336)

Respondentų pasiskirstymas pagal klases (žr. 6 pav.) taip pat gana reikšmingas. Korepetitoriaus pagalbos dažniausiai prireikia vyresniųjų klasių mokiniams. Atsižvelgiant į pilotazinio tyrimo metu gautus duomenis didesnis dėmesys sąlyginai skiriamas 11 klasės mokiniams.

7 paveikslas rodo respondentų pasiskirstymą pagal mokyklos, kurioje mokosi, tipą. Didesnioji dalis moksleivių mokosi vidurinėje mokykloje (51,8%), likusieji – gimnazijose (48,2%).



7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal mokyklos tipus (%) (N=336)



8 pav. Respondentų procentinis pasiskirstymas pagal naudojamą korepetitoriaus (-ių) paslaugomis (%) (N=336)

Mano tyrimo atveju labai svarbi imties charakteristika – naudojimas korepetitoriaus paslaugomis. Kaip matyti 8 paveiksle 33% visų apklaustųjų naudojami laisvojo mokytojo paslaugomis. Tai gana reikšmingas skaičius, kadangi didžioji dalis yra 11 – 12 klasių moksleiviai. Iš to seka išvada, kad 11-12 klasių mokiniai ruošdamiesi valstybiniam egzaminams, nepasitiki mokyklos suteiktomis žiniomis ir mokytojų kompetencija, galbūt net ir savo jėgomis. Kyla klausimas – kodėl pati mokykla neišsiaiškina esamos padėties ir nesukuria mokiniams papildomų sąlygų egzaminų pasiruošimui? Žinoma, tam įtakos turi mokyklos materialinė bazė, bendruomenės noras išlaikyti ugdymo kokybės stabilumą ir dar daugelis kitų veiksnių. Visų abejingumas šiai situacijai sudaro tinkamą terpę „šešėlinio švietimo“ vystymuisi.

2.2. Statistinio duomenų apdorojimo metodikos pagrindimas

Tyrimo statistiniai duomenys buvo apdorjami pagal iš anksto apibrėžtą schemą. Skaičiavimams buvo naudojama SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) programinė įranga.

Greta įprastų aprašomųjų statistinių metodų buvo taikyti ir daugiamačiai statistiniai metodai: faktorinė ir koreliacinė analizės.

Tyrimo kintamųjų struktūrai tirti panaudotas **faktorinės analizės**⁴ metodas. Faktorinė analizė tyrime naudota norint sutankinti tyrimo pirminius kintamuosius. Faktorinė analizė buvo atliekama koreliacinės matricos pagrindu. Panaudotas pagrindinių komponentų metodas ir VARIMAX rotacija, t. y. kintamųjų ašių pasukimas ieškant maksimalios dispersijos. „Faktorinė analizė ne tik parodo statistinio ryšio tarp kelių požymių stiprumą (koreliacijos koeficientų reikšmės), bet ir leidžia išryškinti latentinius požymius, jų priežastis, tarpusavio priklausomybės dėsningumus, pateikia nagrinėjamo psichosocialinio reiškinių struktūrą“ (Merkys, 1996; Анастаси, Урбина, 1982; Бурлачук, Морозов, 1999).

Vienas iš rodiklių, parodantis, kiek matrica tinka faktorinei analizei, yra *Kaiser-Myer-Olkin* (KMO) koeficientas. Kuo šio koeficiento reikšmė artimesnė vienetui, tuo labiau matrica tinkama faktorinei analizei (esant $KMO < 0,5$ – faktorinė analizė nepriimtina). Faktoriaus aprašomoji galia arba sklaida rodo, kokią procentinę dalį visumos paaiškina tiriamasis objektas. Faktorių interpretuotinas, jei paaiškina ne mažiau kaip 10% sklaidos.

Siekiant apibrėžti tyrimo kintamųjų psichometrinių tinkamumą buvo atliekama skalių patikimumo analizė. Skalių pagrįstumo laipsnį rodo testo **vidinė konsistencija**, kuri įvertinama *Crombach α* koeficientu⁵ („testavimo teorijoje nurodomas priimtinas koeficiento kitimo intervalas $0,5 \leq \alpha < 1$; didelę vidinę konsistenciją parodo aukštos, artėjančios prie vieneto *Crombach α* koeficiento reikšmės“ (Kardelis, 2002).

Tiesiniam statistiniam ryšiui tarp požymių įvertinti naudota **koreliacinė analizė**. Ryšių tarp dviejų požymių stiprumas vertintas *Pearson 'o* koreliacijos koeficientu⁶.

⁴ Faktorinė analizė padeda didelio skaičiaus kintamųjų tarpusavio koreliacijas paaiškinti tam tikrų bendrųjų faktorių įtaka.

⁵ *Crombach α* koeficientas – naudojamas tada, kai testo klausimai nėra dichotominiai.

⁶ Koreliacijos koeficientas – tai skaitinė charakteristika, įvertinanti dviejų atsitiktinių dydžių tiesinę priklausomybę.

3. Diagnostinio tyrimo kintamieji ir jų tinkamumas

Magistro darbe panaudota pačios autorės bei kitos tyrėjos sudarytos ir moksle jau aprobuotas tyrimo instrumentas (anketa) (žr.1 priedą). Tyrimo instrumentas – anketa buvo kuriama atsižvelgiant į išnagrinėtos literatūros autorių mintis ir išvadas. Teoriniai, visuotinai deklaruojami arba hipotetiškai apibrėžiami korepetitoriaavimo ar „šešėlinio švietimo“ aspektai buvo skaidomi į smulkesnius išmatuojamus kriterijus ir jų pagrindu formuluojami klausimai bei motyvai tyrimo instrumente.

Pirminės anketos stimuliacinės medžiagos (motyvų) tinkamumui patikrinti buvo naudojama faktorinė analizė. Taip pat reikia pažymėti, kad instrumento turinio validumas neišvengiamai priklauso ir nuo tyrėjo, kuris paprastai parenka klausimus ir galiausiai faktorinės analizės rezultatus interpretuoja teoriškai.

Tyrimo instrumentą sudarė tokie struktūriniai dariniai:

- 1) instrukcija;
- 2) demografiniai duomenys;
- 3) diagnostinių kintamųjų blokas, sudarytas iš 4 dalių.

Instrukcijoje trumpai apibūdintas tyrimo tikslas, trumpai apibūdinamas korepetitorius, užtikrintas anketos anonimiškumas.

Esminis instrukcijos komponentas – apklausos anonimiškumo pabrėžimas. Tuo buvo siekiama mažinti apklausos reaktyvumą, užkirsti kelią galimiems nenuoširdiems atsakymams. Tai buvo principinis dalykas, kadangi, norint išsiaiškinti moksleivių asmeninę popamokinę veiklą buvo užduodami delikatūs klausimai apie užmokestį už privačias pamokas korepetitoriams, individualių užsiėmimų dažnumą ir pan.

Demografinis anketos blokas sudarytas iš įprastų demografinių klausimų apie tiriamuosius: lyties, amžiaus, mokyklos tipo, klasės.

Kita klausimų grupė – „Moksleivis ir mokymasis“. Tai klausimų blokas apie moksleivių santykį su mokymusi, mokytojais, mokymosi proceso trūkumais, t.y. buvo klausama ar jis patenkintas pasiekiamais rezultatais, pačiu mokymusi. Klausama ar mokytojas pakankamai gerai išdėsto mokymosi medžiagą ir pan.

Klausimų grupėje „Moksleivių nuomonė apie korepetitorius“ buvo pateikti klausimai susiję su korepetitoriaus nauda, naudingumu respondentui, korepetitoriaavimo įtaka ugdymo kokybei. Tolesnę anketos dalį pildė tik tie mokiniai, kurie naudojami korepetitoriaus paslaugomis. Pirmosios anketos dalys buvo sudarytos tuo tikslu, kad į klausimus atsakytų visi mokiniai – tiek lankantys, tiek ir nelankantys. Tyrėjai svarbus požiūris visų mokinių, netgi ir tų, kurie su „šešėliniu švietimu“ nesusidūrę.

Motyvai, paskatinę pasirinkti korepetitoriaus paslaugas – tai ketvirtoji anketos dalis, kurioje respondentai turėjo įvertinti nurodytuosius motyvus pagal įtakos reikšmę (pildė tik korepetitoriaus paslaugomis besinaudojantys mokiniai). Motyvai atsitiktinai buvo suskaidyti į teigiamus ir neigiamus, apimantys įvairias priežastis, lemiančias pasirinkimą samdyti mokytoją.

Paskutinis klausimų blokas anketoje apima klausimus, atspindinčius duomenis apie korepetitorius ir jų darbą.

Anketos klausimų tinkamumas įvertintas faktorinės analizės būdu, panaudojant Pagrindinių komponentų (Principal Components) metodą ir VARIMAX rotaciją. Pirminės faktorinės analizės metu kompiuteris ekstrahavo 6 faktorius (žr. 2 priedą). Antrinė faktorinė analizė sutankino teiginius iki teigiamų (2 faktorių modelio) ir neigiamų (3) faktorių modelio. Teigiamų faktorių modelis paaiškino 39,92 %, o neigiamų - 60,82 % visų kintamųjų sklaidos. Antrinės faktorizacijos rezultatai pateikti 5 ir 6 lentelėse. Faktorinė analizė (ypač antrinė faktorinė analizė) davė pakankamai prasmingai interpretuojamus ir statistiškai „grynus“ rezultatus. Daugumos teiginių statistinis ryšys su faktoriais ir grupavimasis jų viduje interpretacijos požiūriu yra teoriškai prasmingas. Pažymėtina, jog buvo gautos gana aukštos teiginių įverčių koreliacijos. Koeficiento reikšmių svyravimo ribos ($0,3 \leq r \leq 0,55$). Faktorių aprašomoji galia (sklaida) svyruoja nuo 15,32 % iki 60,29%. Kiek matrica tinka faktorinei analizei, rodo Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) koeficientas, kuris šiuo atveju yra nuo 0,718 iki 0,60.

Teigiami ir neigiami motyvai apėmė faktorius, kurių vidinė konsistencija, įvertinta *Crombach alpha* koeficientu, neperžengia žemiau 0,5 ribos, todėl tiek teigiamų motyvų, tiek neigiamų motyvų faktoriai yra pakankamai homogeniški.

Teigiamų motyvų pirmasis faktorius, paaiškinantis 24,59% visų kintamųjų sklaidos, sujungė teiginius, atspindinčius teigiamos *ateities vizijos svarbą* mokiniui: norą geriau išlaikyti brandos egzaminus, gerų egzaminų rezultatų svarbą, norą turėti geresnį įvertinimą egzaminų metu, korepetitorius – kaip būdas priversti save mokytis, taip pat šeimos, giminių įtaka, kuri turi įtakos repetitijų pasirinkimui.

Antrasis faktorius, paaiškinantis 15,32% sklaidos, sujungė teiginius, atspindinčius *norą būti geresniu*: įgyti daugiau žinių nei likusieji klasės draugai, pakartoti išeitą medžiagą, galimybę susipažinti su kitais žmonėmis, norą įtikti mokytojui.

Teigiamų motyvų *Crombach alpha* koeficientas – 0,51.

Neigiami motyvai susiskirstė į tris faktorius:

Pirmasis faktorius, paaiškinantis 24,04% sklaidos, apima teiginius, atspindinčius *mokinio ir mokytojo santykius*: mokytojai pateikia per daug medžiagos pamokų metu, nesuprantamai

dėsto medžiagą, skiria per mažai dėmesio. Mokiniam kyla nesutarimai su mokytojais, taip pat įtakos turi atsilikimas nuo klasės draugų dėl ligos ar kitų priežasčių.

Antrasis faktorius, paaiškinantis 19,64% sklaidos, sujungia teiginius, atspindinčius *socialinį aspektą* – neturėjimą ką veikti laisvalaikiu ir nesutarimą su klasės draugais.

Trečiasis faktorius (17,14% sklaida) apima faktorius, susijusius su *ugdymo spragomis mokykloje*: nesugebėjimą gerai parengti baigiamiesiems egzaminams, mokytojų nesugebėjimą išaiškinti medžiagą pamokų metu.

Neigiamų motyvų *Crombach alpha* koeficientas – 0,71.

Teigiamų motyvų koreliacinę lentelę pateikiu 3 priede, o neigiamų – 4 priede.

Anketos II, III ir V bloko tinkamumai buvo tikrinti koreliacinės analizės metodu, bei *Crombach alpha* koeficientu (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Klausimų blokų „Požiūris į mokymąsi“, „Nuomonė apie korepetitorius“ ir „Duomenys apie korepetitorių ir darbą su juo“ skalių parametrai

	Koreliacijos koeficientas			Crombach alpha koeficientas
	Vidutinė	Mažiausia	Didžiausia	
Požiūris į mokymąsi	0,23	0,08	0,46	0,50
Nuomonė apie korepetitorius	0,21	0,19	0,46	0,60
Duomenys apie korepetitorių ir darbą su juo	0,33	0,06	0,90	0,54

5 lentelė

Teigiami motyvai, paskatinę pasirinkti korepetitoriaus paslaugas (antrinė faktorinė analizė) (KMO=0,61, sklaida 39,92%)

Faktoriaus pavadinimas	Pirminės subskalės	N	Faktoriaus svoris	KMO	Koreliacijos koeficientai		Faktoriaus aprašomoji galia (sklaida) %
					Min	Max	
Ateities vizijos svarba	Noras geriau išlaikyti brandos egzaminus	5	0,86	0,53	0,17	0,49	24,59
	Geri egzaminų pažymiai – kelias į aukštąją mokyklą		0,65				
	Noras turėti geresnį įvertinimą trimestro/semestro pabaigoje		0,48				
	Korepetitorius – būdas priversti save mokytis		0,43				
Noras būti geresniu (teigiamos patirties įgijimas)	Galimybė įgyti daugiau žinių, nei likusieji klasės draugai	4	0,62	0,50	0,20	0,40	15,32
	Noras pakartoti išeitą medžiagą		0,57				
	Galimybė susipažinti su naujais žmonėmis		0,57				
	Noras įtikti mokytojui		0,52				

6 lentelė

Neigiami motyvai, paskatinę pasirinkti korepetitoriaus paslaugas (antrinė faktorinė analizė) (KMO=0,77, sklaida 60,82%)

Faktoriaus pavadinimas	Pirminės subskalės	N	Faktoriaus svoris	KMO	Koreliacijos koeficientai		Faktoriaus aprašomoji galia (sklaida) %
					Min	Max	
Mokinio ir mokytojo santykis	Mokytojai pateikia per daug medžiagos pamokų metu	5	0,75	0,73	0,20	0,45	24,04
	Nesupratimas dėstomos medžiagos		0,68				
	Atsilikimas nuo klasės draugų dėl ligos ar kt. priežasčių		0,66				
	Nesutarimai su mokytojais		0,62				
	Mokytojos (-o) dėmesio stoka per pamokas		0,50				
Socialinis aspektas	Neturėjimas ką veikti laisvalaikiu	2	0,79	0,50	0,41	0,41	19,64
	Nesutarimai su klasės draugais		0,77				
Ugdymo spragos mokykloje	Mokykla nesugeba gerai parengti baigiamiesiems egzaminams	2	0,86	0,50	0,55	0,55	17,14
	Mokytojai nesugeba išaiškinti medžiagos pamokų metu		0,79				

4. Korepetitoriavimo ir jo reikšmės ugdymo kokybei tyrimo rezultatai

Trečiajame skyriuje, taikant faktorinės bei koreliacinės analizės metodus, buvo atskleista sukonstruotų skalių struktūra, jų kokybė, tačiau neparodyta, kaip respondentai atsakė į užduotus klausimus ar pateiktus motyvus. Todėl šioje magistro darbo dalyje bus įvertintos tiriamųjų nuostatos kai kurių, reikšmingų „šešėlinio švietimo“ egzistavimo aspektų atžvilgiu ir jų poveikis ugdymo kokybei.

Sudarant tyrimo instrumentą buvo atsižvelgiama į tai, kad tik dalis respondentų naudosis korepetitorių teikiamomis paslaugomis. Atsižvelgiant į šį spėjimą, anketa buvo sudaroma taip, kad būtų surinkti duomenys ir apie nelankančių požiūrį į korepeticijas. Tuo tikslu, anketa buvo sudaryta iš atskirų dalių. Pirmosios trys dalys buvo skirtos visiems respondentams (N = 336), kadangi buvo svarbi visų moksleivių nuomonė, ketvirtoji ir penktoji – tik tiems, kurie samdo korepetitorių (N = 123).

4.1. Respondentų požiūris į mokymąsi ir korepetitorius

Apibrėžimo, nusakančio ugdymo kokybės reikšmę, kaip ir nėra. Kiekvienas ją suvokiame kaip kažkokių tai veiksnių darinį, visumą. Kadangi šiame darbe norėta išsiaiškinti šešėlinio švietimo reikšmės ugdymo kokybei įtaką, moksleiviai atsakė į keletą, netiesiogiai su ugdymo kokybe susietų klausimų. Šiuo atveju, ugdymo kokybė buvo vertinama pagal mokytojo mokėjimą ir gebėjimą mokyti, sugebėjimą perduoti informaciją, taip, kad moksleivis ją įsisavintų. Taip pat, kaip neatsiejama ugdymo kokybės dalis – pačių moksleivių savo pasiekimų vertinimas ir požiūris į patį mokymąsi. Kadangi ugdymo kokybė, tai – „kokybiškų paslaugų teikimas“, manau šie klausimai tinkamai ją įvertina.

Antrajame anketos klausimų bloke „Požiūris į mokymąsi“ buvo pateikti kaip tik tokie klausimai, kurių pagalba išsiaiškinome mokinių gaunamų paslaugų kokybę (žr. 8 lentelę).

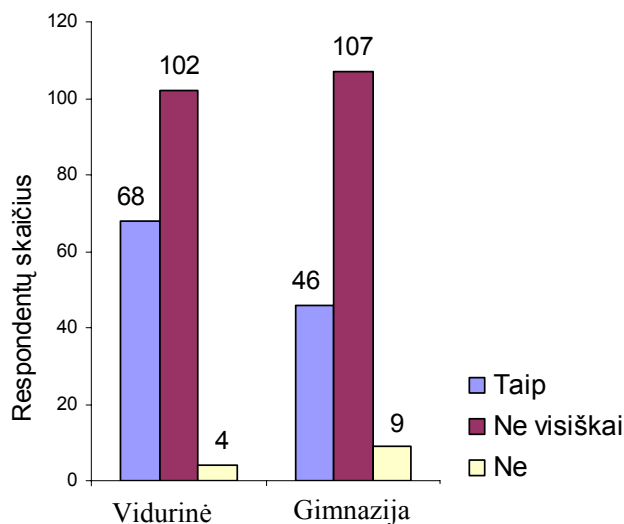
8 lentelė

Respondentų pasisakymai „Požiūris į mokymąsi“ (N = 336)

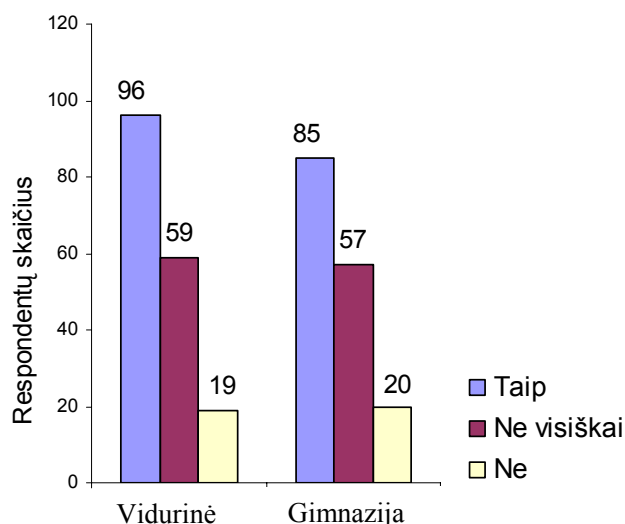
Eil. Nr.	Klausimai	Taip		Ne visiškai		Ne	
		N	%	N	%	N	%
1.	Ar mokytojais suprantamai išdėsto medžiagą pamokų metu?	114	33,9	209	62,2	13	3,9
2.	Ar mokytojas (-ai) aiškina dar kartą jei ko nors nesupratai per pamoką (-as)?	181	53,9	116	34,5	39	11,6
3.	Ar tau patinka mokytis?	107	31,8	170	50,6	59	17,6
4.	Ar esi patenkintas savo pasiekiamais rezultatais?	36	10,7	194	57,7	106	31,5

Ugdymo kokybei nemažą įtaką turi tinkamas organizavimas. Tai apima ne tik mokyklos organizavimą, bet ir mokytojų organizacinius sugebėjimus (tinkamai perteikti medžiagą pamokų metu). Tarkime, kad „šešėlinio švietimo“ viena iš egzistavimo priežasčių – tam tikros spragos

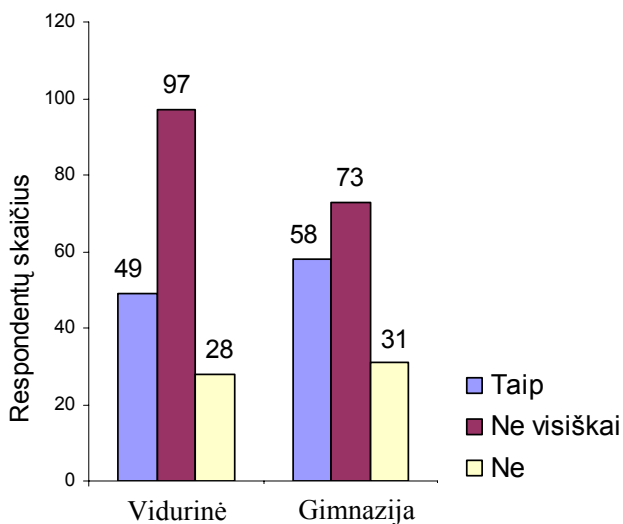
mokymosi procese. Šio tyrimo apklausa rodo, kad 62,2% mokinių mano, jog mokytojas ne visiškai suprantamai išdėsto medžiagą pamokų metu. Net 57,7% mokinių – nepatenkinti savo pasiekiamais rezultatais. Tikėtina, kad daugiau nei pusė visų mokinių nėra patenkinti ugdymo kokybe. Galime tik daryti prielaidą, kad tie 62,2% tikriausiai kreipsis į korepetitorius, o tai – jau požymis, jos ugdymo kokybė turi įtakos „šešėlinio švietimo“ plėtojimuisi. Visi šie nepasitenkinimai mokytojo atliekama veikla pamokoje sąlygoja tai, kad 50,6% moksleivių nepatinka mokytis iš dalies, o 59 respondentai pasisakė – kad nepatinka.



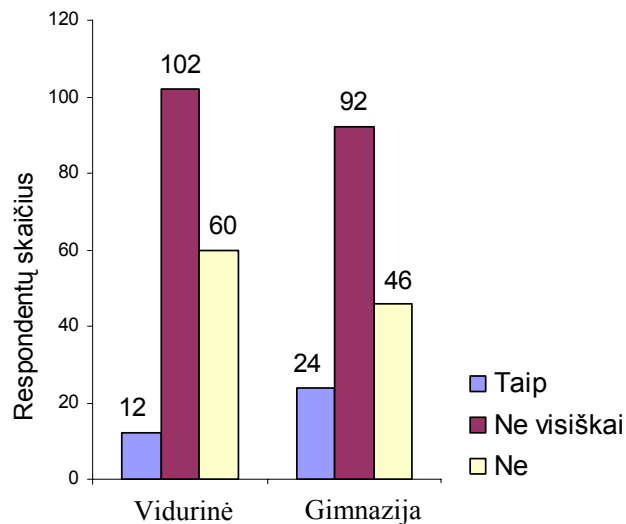
Ar mokytojai suprantamai išdėsto medžiagą pamokų metu?



Ar mokytojas aiškina dar kartą jei ko nors nesupratai?



Ar tau patinka mokytis?



Ar esi patenkintas savo pasiekiamais rezultatais?

9 pav. Respondentų požiūris į mokymąsi pagal mokyklų tipą (N = 336)

9 paveikslėlyje matome respondentų pasiskirstymą pagal mokyklų tipus. Įdomu tai, kad gimnazijose, kuriose manoma, kad ugdymo kokybė tikrai aukšto lygio, dauguma mokinių teigia, kad ne visiškai suprantamai išdėstoma medžiaga pamokų metu (73 mokiniai). Vidurinėse šis skaičius šiek

tiesiogiai, tačiau tai lemia apklaustų mokinių imtis (apklausti 162 gimnazistai ir 174 mokiniai, besimokantys vidurinėje). Taip pat matome, kad gimnazijose mokytojai nelinkę kartoti tai, kas jau paaiškinta. Nors mokinių skaičius tiek vidurinėje, tiek ir gimnazijoje yra beveik tas pats, tačiau gimnazijoje jis yra didesnis (20 mokinių). Nors situacija gana aiški – mokytojai dirba pagal programas ir mažai dėmesio kreipia į ugdymo kokybę, tačiau gimnazijose mokiniams mokytis yra geriau. Tai rodo ir mokinių pasitenkinimas savo pasiekiamais rezultatais – net 24 apklaustieji pasisakė teigiamai, tuo tarpu vidurinėje – tik 12.

Nors gimnazijos visuomenės laikomos prestižinėmis ir leisti savo vaikus būtent į gimnaziją – vos ne kiekvieno tėvo svajonė, matome, kad tiek gimnazijos, tiek ir vidurinės mokyklos lygis, pagal respondentų atsakymus yra panašus. Tiek vidurinėje, tiek ir gimnazijoje yra spragų, o tai – jau „šešėlinio švietimo“ įsivyravimo galimybė. Tikimybė, kad gimnazijose korepetitoriaus paslaugomis mokiniai naudojasi mažiau – klaidinga.

4.2 Respondentų nuomonė apie korepetitorius

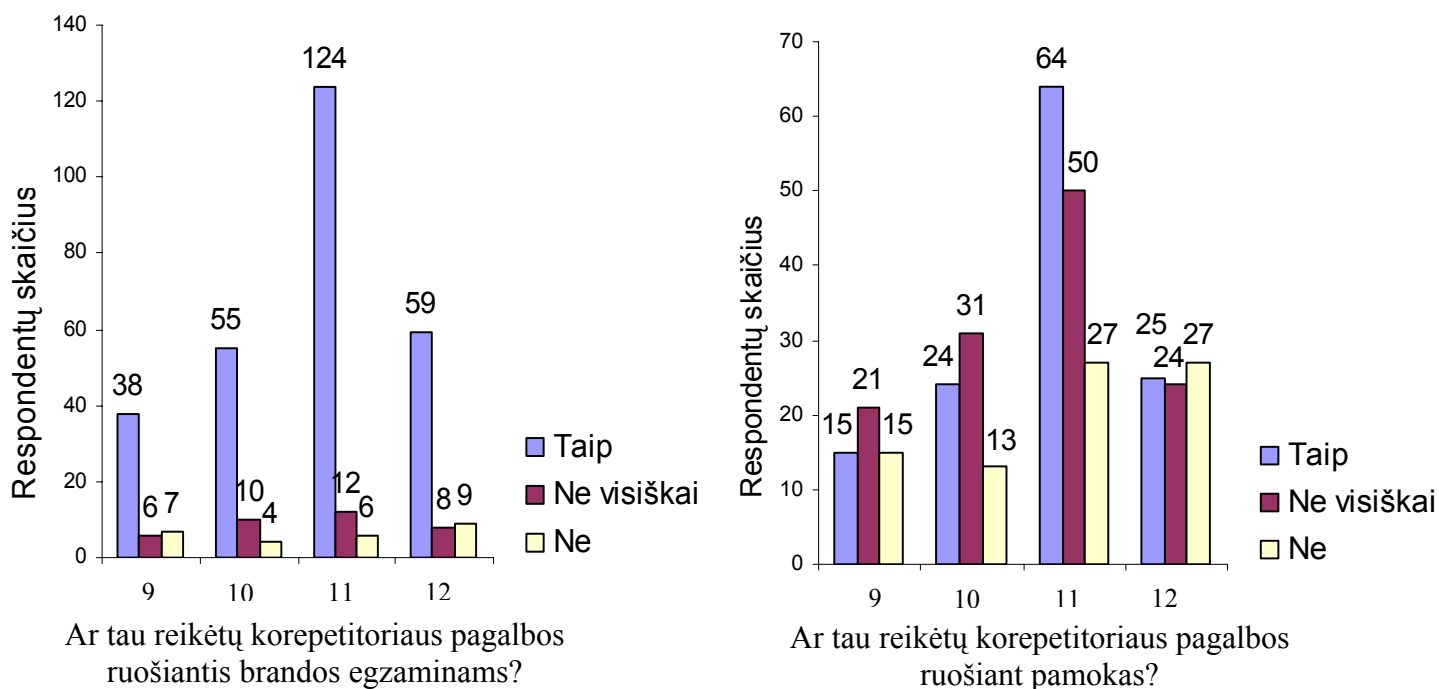
Anksčiau išsakytas mintis patvirtina instrumento antroji dalis, kurioje respondentai išsakė savo nuomonę apie korepetitorius. Tai nėra vien tik šališka, mokinių, besinaudojančių korepetitoriaus paslaugomis, nuomonė. Į klausimus apie korepetitorius atsakė visi 336 apklausti mokiniai (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Respondentų pasisakymai „Nuomonė apie korepetitorius“ (N = 336)

Eil. Nr.	Klausimai	Taip		Ne visiškai		Ne	
		N	%	N	%	N	%
1.	Ar tau reikėtų korepetitoriaus pagalbos ruošiant pamokas?	128	38,1	126	37,5	82	24,2
2.	Ar tau reikėtų korepetitoriaus pagalbos ruošiantis brandos egzaminams?	276	82,1	36	10,7	24	7,1
3.	Ar laikote naudingomis korepetitoriaus teikiamas paslaugas?	269	80,1	47	14	20	6
4.	Ar naudojiesi korepetitoriaus paslaugomis?	110	32,7	27	8	199	59,2
5.	Ar mokytojai tau siūlė samdyti korepetitorių?	31	9,2	27	8	278	82,7
6.	Ar korepetitoriaavimas turi įtakos ugdymo kokybei?	270	80,35	52	15,49	14	4,16

Rezultatai rodo, kad mokinių tarpe vyrauja nuomonė, jog korepetitoriaavimas turi įtakos ugdymo kokybei (pasisakė net 270 visų apklaustųjų). Ir tai – akivaizdu. Jei mokytojai, dėstydami pamokose, neatsižvelgia į tai, kaip mokiniai suprato dėstomą medžiagą, tai akivaizdžiai pastūmėja samdyti mokytoją po pamokų. Net 31 mokytojas tiesiogiai mokiniui siūlė samdyti korepetitorių. Tai kur tada mokytojo etika? Mokykloje, kurioje ugdymo kokybė yra gera ar net labai gera, kalbos apie korepetitoriaus samdymą net neturėtų būti. 82,1% mokinių korepetitoriaus reikėtų ruošiantis brandos egzaminams, net 128 respondentai pasinaudotų korepetitoriumi ruošiantis pamokoms.



10 pav. Respondentų pasisakymai pagal klases (N = 336)

Kaip matome iš 4.2.1 pav. mokiniai brandos egzaminams pradeda ruoštis jau nuo 10 klases. 11 klasėje daugiausiai pasisakiusių korepetitorių samdo brandos egzaminų ruošimuisi, tuo tarpu didžioji dalis vienuoliktokų teigia, jog reikėtų korepetitoriaus pagalbos ruošiantis pamokoms. Akivaizdu tai, kad mokiniai gana rimtai žiūri į ateitį, suprasdami, kad įstojimas į aukštąją mokyklą bus realus tik tuo atveju, jei bus gerai pasiruošta brandos egzaminams. Taigi šiuo atveju, labai svarbu, kad mokykla suteiktų teigiamas sąlygas mokinių mokymuisi ir pasiruošimui egzaminams. Rezultatai rodo, kad mokiniai nepasitiki mokytojų kompetencija ir yra priversti naudotis „šešėlinio švietimo“ paslaugomis.

10 lentelė

Respondentų, besinaudojančių korepetitoriaus paslaugomis pasiskirstymas pagal lytį, klasę ir mokyklos tipą (N = 336)

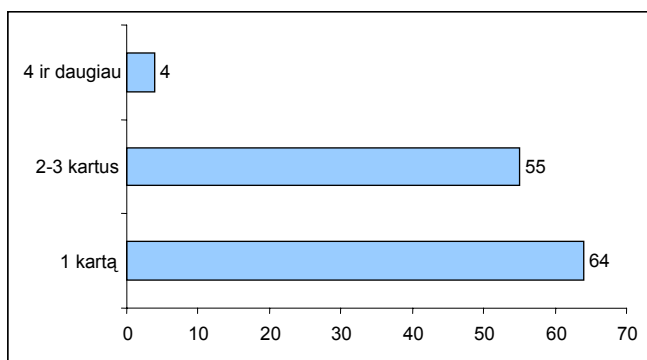
		Taip	Ne visiškai	Ne
Lytis	Moteris	79	10	106
	Vyras	31	17	93
Klasė	9	9	8	34
	10	14	6	52
	11	45	13	83
	12	42	5	30
Mokyklos tipas	Vidurinė	46	18	110
	Gimnazija	64	9	89

10 lentelės duomenimis, daugiausia korepetitoriaus paslaugomis naudojasi merginos (net 79, t.y. 71,81% visų besinaudojančių privačiomis korepeticijomis). Tai gana ryškus lytiškumo stereotipas. Galbūt tai lemia moterų psichologinės savybės – jos daugiau nepasitiki savo jėgomis, labiau nori

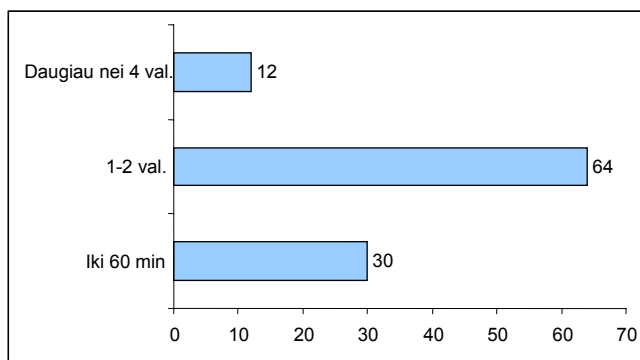
pasiekti savo išsvajotų rezultatų. Bet tai tik prielaida. Visiškai logiškai atrodo tai, kad papildomomis, mokomomis korepeticijomis naudojasi 11-12 klasių moksleiviai. Ne paslaptis, kad tai etapas, kuomet iš mokytojų pusės pasireiškia gąsdinimai dėl valstybinių egzaminų. Mokinių tarpe atsiranda baimė, nepasitikėjimas ne tik savo jėgomis, bet ir ugdymo kokybe, pačių mokytojų kompetencija. Mokytojai, lyg ir tikėdami, kad šioks toks mokinių „pašiurpinimas“ duos geresnius rezultatus, sulaukia visai priešingo rezultato. Mokytojų gąsdinimo pasekmė – „šešėlinio švietimo“ plėtojimas.

Iš gautų rezultatų galime daryti prielaidą, jog „šešėlinis švietimas“ ir ugdymo kokybė yra susiję švietimo sistemos elementai. Tokią prielaidą leidžia daryti gauti rezultatai – ypač didelis mokinių skaičius, kuriems reiktų korepetitoriaus pagalbos ruošiantis pamokoms ar valstybiniams egzaminams. Tai rodo, kad mokykloje ugdymas nėra toks kokybiškas, mokiniai išreiškia nepasitikėjimą savo jėgomis, ugdymo kokybe, bei mokytojo kompetencija. Tokia situacija turi kelias išeitis. Viena iš jų – papildomų užsiėmimų „pirkimas“. Nenuostabu, kad spaudoje matyti nepasitenkinusių tėvų straipsniai, kalbantys apie tai, jog suteikiamas nemokamas švietimas pamažu virsta mokamu, kad mokykloje „egzistuoja dar viena mokykla“.

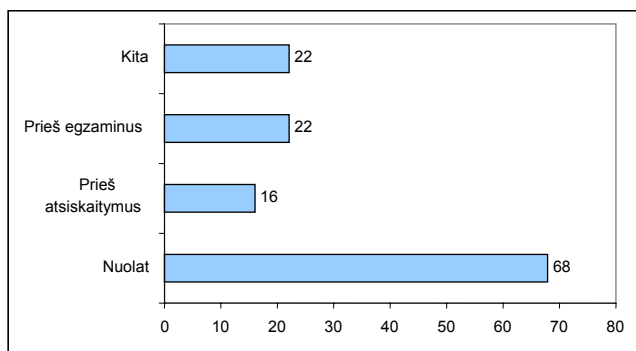
4.3 Kiti apklausos metu gauti duomenys



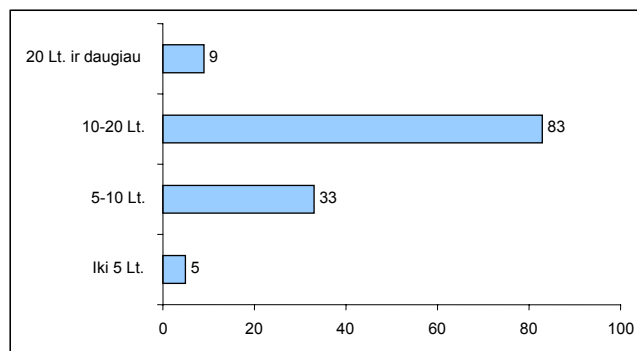
Respondentų pasiskirstymas pagal papildomų užsiėmimų dažnumą (per savaitę)



Respondentų pasiskirstymas pagal papildomų užsiėmimų trukmę



Respondentų pasiskirstymas pagal papildomų užsiėmimų dažnumą (per savaitę)



Respondentų pasiskirstymas pagal papildomų užsiėmimų užmokestį (už vieną susitikimą)

11 pav. Respondentų pasisakymai apie darbą su korepetitoriumi (N = 123)

11 pav. duomenimis, net 55 mokiniai per savaitę susitinka su korepetitoriumi 2-3 kartus. Taip pat daugiausia iš visų pasisakiusių, su korepetitoriumi dirba 1-2 val. per savaitę, net 12 – daugiau nei 4

valandas. 55,28% mokinių su korepetitoriumi dirba nuolat. Tėvai papildomiems mokamiems užsiėmimams išleidžia nemažas sumas pinigų. Net 67,48% mokinių už korepeticijas moka nuo 10 iki 20 litų. 26,8% mokinių moka kiek mažiau – 5-10 litų. Susidaro nemažos sumos pinigų, išleidžiamų „nelegaliems“ susitikimams. Belieka apgailestauti, kad didžiulės pinigų sumos. Apytikriais apskaičiavimais, visi 123 moksleiviai per vienerius mokslo metus išleidžia apie 108 302 Lt. Tuo tarpu vienam mokiniui tenka 881 Lt. Palyginus su valstybės skiriamu moksleivio krepšeliu – tai gana didelė suma.

Papildomų užsiėmimų pasirinkimo motyvai faktorinės analizės metu susiskaidė į teigiamus ir neigiamus (žr. 11 ir 12 lenteles).

11 lentelė

Teigiami motyvai, paskatinę pasirinkti korepetitoriaus teikiamas paslaugas (N = 123)

Eil. Nr.	Motyvai	Turėjo įtakos		Iš dalies turėjo įtakos		Neturėjo jokios įtakos	
		N	%	N	%	N	%
1.	Noras geriau išlaikyti brandos egzaminus	106	31,5	11	3,3	6	1,8
2.	Gerai egzaminų pažymiai – kelias į aukštąją mokyklą	105	31,3	16	4,8	2	0,6
3.	Noras turėti geresnį įvertinimą trimestro/semestro pabaigoje	92	27,4	20	0,6	11	3,3
4.	Korepetitorius – būdas priversti save mokytis	31	9,2	47	14	45	13,4
5.	Galimybė įgyti daugiau žinių, nei likusieji klasės draugai	48	14,3	42	12,5	33	9,8
6.	Noras pakartoti išeitą medžiagą	42	12,5	55	16,4	26	7,7
7.	Galimybė susipažinti su naujais žmonėmis	10	3	24	7,1	89	26,5
8.	Noras įtikti mokytojui	12	3,6	21	6,3	90	26,8

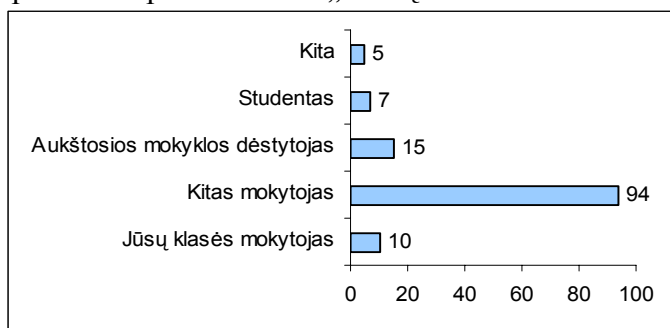
Tarp teigiamų motyvų dominuoja požiūris, kad geri egzaminai – tai kelias į aukštąją mokyklą. Mokiniai nori įgyvendinti ne tik savo, bet ir tėvų svajones. Suprantama, kad geriausia ateities vizija – geras išsilavinimas. Tai parodo ir gauti duomenys – net 31,5% visų lankiusiųjų svarbiausiu motyvu laiko gerus egzaminų rezultatus. Kadangi vyrauja nepasitikėjimas mokyklos ugdymo kokybe, belieka savo svajonės siekti samdant korepetitorius. Tai dar viena sąlyga, kuriai esant gali netrukdomai plėtotis „šešėlinis švietimas“.

Iš neigiamų motyvų (žr. 12 lentelę) išsiskiria tai, kad mokiniai nesupranta dėstomos medžiagos (14,3%). Taip pat respondantai mano, jog mokykla nesugebės tinkamai jų parengti valstybiniais egzaminams (40%), todėl tuo jie turi pasirūpinti patys, samdydami mokytojus. Net 10,7% mokinių teigia, kad mokytoja jiems skiria per mažai dėmesio.

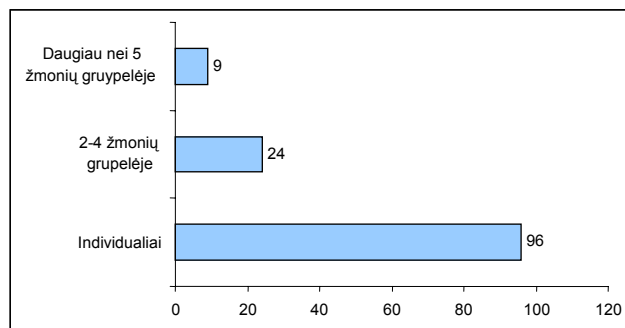
Neigiami motyvai, paskatinę pasirinkti korepetitoriaus teikiamas paslaugas (N = 123)

Eil. Nr.	Motyvai	Turėjo įtakos		Iš dalies turėjo įtakos		Neturėjo jokios įtakos	
		N	%	N	%	N	%
1.	Mokytojai pateikia per daug medžiagos pamokų metu	32	9,5	52	15,5	39	11,6
2.	Nesupratimas dėstomos medžiagos	48	14,3	53	15,8	22	6,5
3.	Atsilikimas nuo klasės draugų dėl ligos ar kt. priežasčių	31	9,2	35	10,4	57	17,5
4.	Nesutarimai su mokytojais	20	6	27	8	76	22,6
5.	Mokytojos (-o) dėmesio stoka per pamokas	36	10,7	46	13,7	41	12,2
6.	Neturėjimas ką veikti laisvalaikiu	4	1,2	14	4,2	105	31,3
7.	Nesutarimai su klasės draugais	8	2,4	8	2,4	107	31,8
8.	Mokykla nesugeba gerai parengti baigiamiesiems egzaminams	40	11,9	61	18,2	22	6,5
9.	Mokytojai nesugeba išaiškinti medžiagos pamokų metu	31	9,2	70	20,8	22	6,5

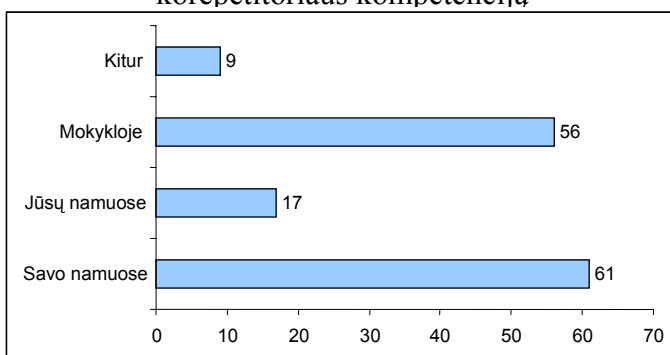
Kiti neigiami motyvai mokinius įtakojo nežymiai. Iš neigiamų motyvų, pagal pasirinkimų pasiskirstymą, išsiskiria su ugdymo kokybe susiję motyvai. Tiksliau šie motyvai atspindi mokykloje esančias spragas, kurias mokiniai stengiasi užglaistyti savo jėgomis. Preliminari išvada – „šešėlinis švietimas“ įtakoja ugdymo kokybę taip pat, kaip ugdymo kokybės nebuvimas sudaro sąlygas ir toliau plėsti korepetitoriaus „verslą“.



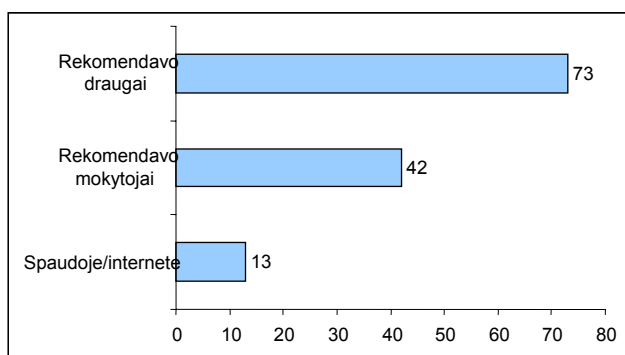
Respondentų pasiskirstymas pagal korepetitoriaus kompetenciją



Respondentų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį



Respondentų pasiskirstymas pagal papildomų užsiėmimų vieta



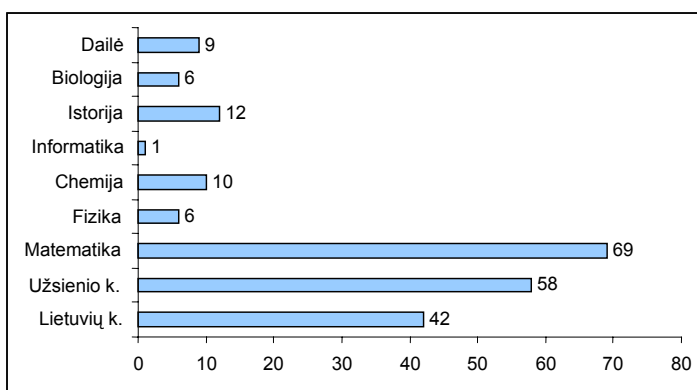
Respondentų pasiskirstymas pagal korepetitoriaus suradimą

12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo su korepetitoriumi pobūdį (N = 123)

Galime pasidžiaugti, kad apklaustųjų mokinių teigimu, net 76,42% respondentų korepetitoriai yra ne jų mokytojai. Tai leidžia manyti, kad mokytojai nepažeidžia Lietuvos respublikos švietimo įstatymo, kuriame teigiama, jog mokytojas negali teikti mokamų paslaugų savo mokiniams. Įstatymą pažeidžia vos 8,13% mokinių korepetitoriai.

Daugumai švietimo sistemos atstovų iškyla korepetitorių kompetencijos, arba teikiamų paslaugų kokybės klausimas. Iš mokinių atsakymų sprendžiu, kad korepetitoriai stengiasi, jog mokiniams būtų patogiu mokytis privačiai. Net 78,04% mokinių su korepetitoriais dirba individualiai, 19,51% - nedidelėje, 2-4 žmonių grupelėje. Taip pat didžioji dalis papildomų užsiėmimų vyksta korepetitoriaus namuose – taip pasisakė net 49,59% respondentų. Mokykloje vyksta 45,52% pasisakiusių užsiėmimai. Kadangi daugumai moksleivių korepetitorius rekomendavo draugai (net 59,34%), tai galima teigti, jog teikiamos paslaugos iš ties yra kokybiškos ir jaučiama jų nauda. Patys mokytojai korepetitorius rekomendavo 34,15% mokiniams.

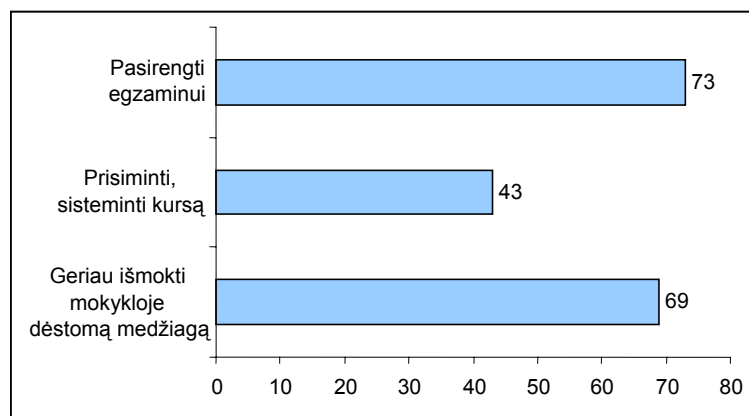
Patys korepetitoriai įdeda šiek tiek pastangų, kad jų paslaugomis būtų naudojamosi. Kaip įprasta sakyti, „mokytojo pasirinkimą lemia apkalbos“. Manau čia veikia ta pati sistema. Jei korepetitorius stengiasi gerai atlikti savo darbą, t.y. patenkina kliento (moksleivio) lūkesčius, pasitikėjimas juo didėja. Iškyla dilema – „šešėlinis švietimas“ – tai teigiamas, ar neigiamas reiškinys?



13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal dalykus, kurių korepeticijas lanko (N = 123)

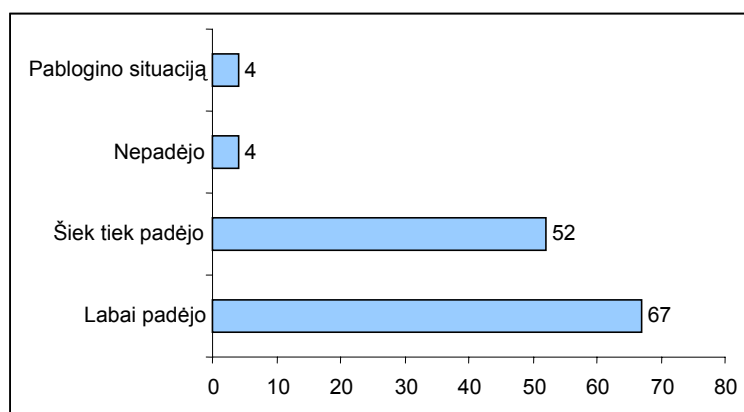
Kaip ir buvo tikėtasi, populiariausi yra matematikos, užsienio ir lietuvių kalbos papildomi užsiėmimai. 34,14% lanko lietuvių kalbos, 47,15% užsienio kalbų ir daugiausia – 56,09% pasisakiusių lanko matematikos užsiėmimus (žr. 13 pav.).

Korepeticijas mokiniai lanko dėl kelių priežasčių. Didžiausia dalis moksleivių tai daro norėdami pasirengti egzaminams (59,34%). 56,09% mokinių pagrindine priežastimi nurodo tai, jog jie su korepetitoriumi geriau išmoksta mokykloje pateikiamą medžiagą. Jie mano, kad mokytojas pamokų metu to negali padaryti tinkamai. 34,96 % apklaustųjų papildomų užsiėmimų metu tiesiog kartoja praeitą kursą, taip pagilindami savo žinias (žr. 14 pav.). Toks pasirinkimas rodo, kad moksleiviai nori būti užtikrinti savo žiniomis, žvelgia į ateitį, mąsto realistiškai, suvokdami, kad norimos specialybės studijavimas galimas tik turint daug žinių ir gerus valstybinių egzaminų įvertinimus.



14 pav. Papildomų užsiėmimų tikslai (N = 123)

Teorinėje dalyje buvo svarstymų ar verta pasitikėti korepetitoriais, kurių turima kompetencija neretai būna abejotina. Tam išsiaiškinti anketoje buvo pateiktas klausimas „Kaip darbas su korepetitoriumi (-iais) Jums padėjo?“. Respondentų atsakymai leidžia manyti, kad korepetitorių darbas gana gerai, kadangi net 54,47% respondentų jie padėjo, šiek tiek padėjo 42,27% apklaustųjų, nepadėjo ar pablogino situaciją tik 3,25% moksleivių (žr. 15 pav.).



15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal korepeticijų naudą (N = 123)

Matome aiškią situaciją – korepetitoriai dirba pakankamai gerai. Apibendrinant visus tyrimo duomenis, galima būtų teigti, kad esama situacija yra gana kebli. Viena vertus, legalizavus „šešėlinį švietimą“ būtų išspręsta daugelis problemų. Geriau jaustųsi ne tik patys mokytojai, bet ir paslaugų pirkėjai. Galbūt korepetitoriaavimo legalizavimas jau pradėtas, bent jau apie tai kalbama, rašoma, tačiau mokytojams tai papildomos išlaidos. Nebaudžiant „nelegalių“ korepetitorių padėties kaip ir nejudiname iš dabartinio taško – viskas vyksta kaip ir visuomet. Mokytojai ir toliau, neturėdami licenzijų, siūlys savo paslaugas, o tėvai jas pirsks. Pateisinama, jei mokinys dėl rimtų sveikatos, ar susiklosčiusių kitų aplinkybių, negalėjo su kitais bendraamžiais dalyvauti pamokose, samdo korepetitorių. Bet kuomet tai tampa prestižu, visuotine manija, mokykla turėtų pati susirūpinti savo viduje vykstančiais procesais. „Mokykla mokykloje“ turėtų būti didelis minusas visai mokyklos bendruomenei. Tuomet suprantamas ir tėvų susirūpinimas pačia ugdymo kokybe. Jei jų atžala

mokykloje negauna reikiamų žinių, jei mokytojai nesugeba parengti valstybiniam egzaminams, tuomet belieka samdyti korepetitorius. Mokinių ir jų tėvų abejojimas ugdymo kokybe – tai jau ženklas, kad ugdymo organizavime yra spragų. Belieka tik dvi išeitys: spręsti susidariusią situaciją arba ir toliau sakyti, kad viskas tvarkoje ir nedaryti jokių sprendimų.

5. Tyrimo rezultatų palyginimas su kitų mokslininkų atliktais panašaus pobūdžio tyrimų rezultatais

Kadangi korepetitoriaavimo tema tyrinėta mažai, pavyko rasti tik vieną A. Markevičiūtės parengtą darbą šia tema – „Korepetitoriaavimas“ (Markevičiūtė, 2002). Darbe A. Markevičiūtė dėmesį kreipia į respondentų, lankusių papildomas privačias pamokas kiekį, korepeticijas teikiančių asmenų bei korepeticijų pasiskirstymą, bei įvairovę, darbo su pagalbininku efektyvumo rodiklius.

Savo darbe „Korepetitoriaavimo, kaip edukacinės paslaugos moksleiviams, reikšmingumo tyrimas“, daugiau dėmesio skyriau korepetitoriaavimo, kaip ugdymo kokybės rodiklio atskleidimui. Tuo tikslu buvo adaptuota A. Markevičiūtės tyrimo anketa iš dalies pakeičiant dalį instrumento klausimų, atsižvelgiant į savo išsikeltus tikslus ir nagrinėtos literatūros autorių išsakytas mintis.

Gautų tyrimų rezultatai iš dalies yra panašūs. Kadangi instrumentarijaus klausimynas buvo skirtingas, rezultatus galima lyginti tik bendrame kontekste.

Pagrindiniai tyrimo metu gautų rezultatų panašumai yra:

- ✚ nepasitikėjimas mokykla;
- ✚ platus korepetitorijų tinklo egzistavimas ir jų teikiamos paslaugos populiarumas moksleivių tarpe;
- ✚ viena iš pagrindinių korepetitorijų samdymo priežasčių – noras geriau pasiruošti valstybiniam egzaminams. Geri valstybinių egzaminų rezultatai – kelias į aukštąją mokyklą;
- ✚ daugumai respondentų korepetitoriai tikrai padėjo, jie liko patenkinti jų paslaugomis;
- ✚ populiariausios yra matematikos, lietuvių kalbos, užsienio kalbos, istorijos korepeticijos;

Nors gauti rezultatai iš esmės yra panašūs, tačiau patys darbai skiriasi požiūriu į nagrinėjamos problemos aktualumą. A. Markevičiūtė savo darbe atskleidė tik pačios problemos egzistavimo priežastis ir iš to sekančias pasekmes. Šiame darbe stengiausi atskleisti korepetitoriaavimą tiek socialiniu, tiek edukaciniu, tiek ir psichologiniu aspektu. Taip pat dėmesys buvo kreipiamas ir į korepetitoriaavimo reikšmę ugdymo kokybei.

Išvados diskusijai, neišnaudotos magistro darbo galimybės, bei tolesnių tyrimų perspektyva, rekomandacijos

1. Išvados ir apibendrinimai, išplaukiantys iš tyrimo teorinio konteksto

- ✚ Pagrindinės priežastys, nulemiančios korepetitorių pasirinkimą, yra nepasitikėjimas mokykla, mokytojais, mokinių paruošimo egzaminams kokybe. Abejotina tampa pati ugdymo kokybė.
- ✚ „Šešėlinis švietimas“ skatina atsirasti socialinėms, edukacinėms ir psichologinėms pasekmėms. Socialinė atskirtis mokiniui, kurio tėvai nesugeba „įpirkti“ korepetitoriaus, kelia psichologinių problemų tiek vaikui, tiek ir tėvams. Iškyla nepasitikėjimo savimi jausmas, didėja vaikų užimtumas – mokinio dienotvarkė tampa perkrauta, dėl to kyla įtampa.
- ✚ Taip pat opi ir korepetitoriavimo įteisavimo problema. Licenzijų išduota vos keliems šimtams mokytojų, tuo tarpu kai korepetitoriavimu užsiima daugelis mokytojų. „Šešėlinio švietimo“ legalizavimo procesas plėtojasi labai lėtai, akivaizdus mokytojų abejingumas, nenoras mokėti valstybei.
- ✚ Baiminamasi, jog „šešėlinis švietimas“ devalvuoja švietimo reformos idealus, menkina mokyklos kultūrą ir didina socialinę atskirtį.
- ✚ Korepetitoriavimo procese turi dalyvauti mokyklos, kurios pačios privalo įvertinti savo darbo kokybę – ar sugeba parengti vaikus be jokių korepetitorių.
- ✚ Nelegalus švietimas – nuostolis ir pačiam švietimui, ir valstybei. Švietimas kenčia nuo kokybės trūkumo, o valstybė kasmet netenka didelės mokesčių dalies.
- ✚ Egzaminų rezultatai, kuriais neretai mėgsta pasipuikuoti mokyklos, yra „pritempti“ korepetitorių. Taigi tai ne vien tik mokyklos, bet ir šešėlinio, pinigais grįsto švietimo sektoriaus darbo rezultatas.

2. Išvados ir apibendrinimai, išplaukiantys iš tyrimo duomenų

- ✚ Pagrindinės priežastys, palaikančios „šešėlinio švietimo“ egzistavimą – nepasitikėjimas mokytojų kompetencija, ugdymo kokybe, savo jėgomis.
- ✚ Galime teigti, kad vienas iš ugdymo kokybės rodiklių – „šešėlinis švietimas“, kuris atspindi ugdymo kokybės trūkumą. Korepetitoriavimas daro didelę įtaką ugdymo kokybei, kadangi tampa mokytojų verslu.
- ✚ „Šešėlinio švietimo“ rezultatai akivaizdžiai teigiami – daugumai moksleivių korepetitoriai tikrai padėjo.

- ✚ Dauguma korepetorių laikosi mokytojo etikos kodekso papildomai mokydami ne „savo“ mokinius.
- ✚ Vyrauja korepeticijos tų dalykų, kurių programos yra sudėtingesnės (matematikos, lietuvių kalbos, užsienio kalbos), iš kurių reikia laikyti valstybinius egzaminus. Taip pat šių dalykų pažymiai yra svarbūs stojant į aukštąją mokyklą. Taigi nenuostabu, kad šiuos dalykus moksleiviai nori išlaikyti kuo geriau.
- ✚ Tyrimo hipotezė pasitvirtino – moksleiviai korepeticijas lanko ir laiko jas naudingomis. Jos lankomos ne tik ruošiantis brandos egzaminams, bet ir medžiagos įsisavinimui.

3. Neišnaudotos magistro darbo galimybės ir tolesnių tyrimų perspektyva

Šią temą galima būtų plėtoti atkreipiant dėmesį į korepeticijų pasiskirstymą pagal sezoniškumą. T. y. apklausti mokinius semestro ar mokslo metų pradžioje, viduryje ir pabaigoje. Taip pat tyrimą galima būtų atlikti ne tik miesto bet ir rajono mokyklų mastu. Būtų galima išsiaiškinti daugelio švietimo atstovų keliamas hipotezes, kad korepetitoriavimas paplitęs tik miesto mokyklose. Man atrodo, kad „šešėlinis švietimas“ egzistuoja visur, žinoma, kiek kitokiais mastais.

Tiriant šešėlinį švietimą, galima būtų atlikti tyrimą ir su pačiais mokytojais – taip būtų apklausiami patys šešėlinio švietimo „organizatoriai“.

Dar viena šios temos pakraipa galėtų būti korepetorių indėlis į valstybinių egzaminų išlaikymo pasisekimą – galima būtų tirti mokinius, kurie lankė naudojosi korepetorių paslaugomis, ir kurie nesinaudojo, valstybinių egzaminų išlaikymą, atsižvelgiant į mokinių mokymosi mokykloje rezultatus.

Taip pat „šešėlinį švietimą“ galima būtų nagrinėti ne kaip korepetitoriavimo sinonimą, bet kaip atskirą kryptį. Mano nagrinėtoje literatūroje „šešėlinio švietimo“ ir korepetitoriavimo sąvokos – viena su kita persipynusios. Galima būtų „šešėlinio švietimo“ sąvoką nagrinėti vien tik vadybiniu požiūriu, kaip švietimo sistemos dalį.

Išvada ta, kad šią temą galima nagrinėti įvairiais aspektais, bet koku rakursu.

4. Rekomendacijos

Esama padėtis, kai šalia švietimo egzistuoja „šešėlinis švietimas“, turėtų skatinti tam tikrus visuomenės veiksmus. Deja, kol kas į tai žiūrima atlaidžiai. Išanalizavus teorinę medžiagą, išnagrinėjus tyrimo metu gautus rezultatus, manau jog problemos sprendimas visgi egzistuoja.

- ✚ Pirmiausia reikėtų keisti patį požiūrį į korepetitorius. Turėtume suprasti, kad papildomos privačios pamokos, pradėtos lankyti prieš pat egzaminus, papildomų žinių stebuklingai nesuteiks. Žinių įsisavinimas yra ilgas procesas, keletas privačių užsiėmimų neatstos visų metų praleistų mokykloje. Tėvams reikėtų nuolat domėtis vaiko pasiekimais ir korepetorių

samdyti tik tuomet, kada tai yra nebeišvengiama – kai nepakanka nei klasės mokytojo pastangų, nei vaiko, nei pačių tėvų.

- ✚ Mokykloms reikėtų kontroliuoti „šešėlinį švietimą“ vykstantį jų patalpose. Korepetitoriavimas, manau, šiuo metu jau nebeišvengiamas procesas. Mokyklos turi nuolat vertinti savo, kaip mokymo paslaugos tiekėjos, ugdymo kokybę, mokytojus, besiverčiančius korepetitoriavimu, skatinti dirbti legaliai. Nuolat atlikti ugdymo kokybės vertinimą, pedagogų kompetencijos tikrinimus. Suteikti sąlygas pedagogų tobulėjimui.
- ✚ Reikėtų vykdyti daugiau projektų, viešinančių korepetitorių nelegalią veiklą, domėtis „šešėlinio švietimo“ ir ugdymo kokybės sąryšiu, viešinti esamą padėtį.

Literatūra

1. Čekanavičius, V., Murauskas G. (2004). Statistika ir jos taikymai I-II.
2. Dobranskienė, R. (1996). Mokyklos gyvenimo tvarkymas.
3. Gliožerienė, A. (2002). Kapitalizmas švietime, arba Kodėl uždarbiauja pedagogai? // Klaipėda. Nr. 75 (163323), balandžio 3, p. 1, 8.
4. Hopkins, D., Ainsow, M., West, M. (1998). Kaita ir mokyklos tobulinimas.
5. Juodaitytė, A. (2003). Socializacija ir ugdymas vaikystėje.
6. Kaffemanas, R. (2002). Mąstymo psichologija.
7. Kakanauskas, A. Legalus mokymas privačiai: UŽ ir PRIEŠ. [žiūrėta 2004 12 01]. Prieiga per internetą <<http://www.takas.lt/svietimas/dialogas/archyvas.php?st=3&msgid=1158&printversion=...>>
8. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai.
9. Kibirškštienė, A. (2001). Pedagoginė komercija //Kauno diena. Nr. 35 (16281), vasario 12, p. 1, 5.
10. Kibirškštienė, A. (2002). Šešėlinio švietimo grimasos: korepetitoriavimas ne tik išryškina mokymo sistemos skaudulius, bet ir gerokai ištuština tėvų pinigines // Kauno diena. Nr. spalio 16, p. 16.
11. Kibirškštienė, A. (2002). Žinių paieškos programų ekvilibristikoje // Kauno diena. Nr. spalio 11, p. 11.
12. Kliukoitytė, D. Kiek kainuoja korepetitorius [žiūrėta 2004 12 21]. Prieiga per internetą <<http://www.delfi.lt/archive/index.php?id...>>
13. Laurinčiukienė, L. Korepetitoriavimas - šešėlinio švietimo ženklas. [žiūrėta 2004 12 26]. Prieiga per internetą <<http://www.svietimas.takas.lt/il/il.php?st=3&msgid=25>>
14. Laurinčiukienė, L. Nauja atsakomybė ir nauji vėjai. [žiūrėta 2004 12 26]. Prieiga per internetą <<http://takas.lt/svietimas/il/il.php?st=3&msgid=185>>
15. Laurinčiukienė, L. Šešėlinis švietimo ženklas. [žiūrėta 2004 12 26]. Prieiga per internetą <<http://www.takas.lt/svietimas/il/il.php?st=3&msgid=376&printversion=true>>
16. Leliūgienė, I. (2003). Socialinė psichologija.
17. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. [žiūrėta 2005 01 30]. Prieiga per internetą <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/i-1489.htm>
18. Markevičiūtė, A. (2002). Korepetitoriavimas//baigiamasis darbas.
19. Merkys, G. (1995). Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys. Šiauliai.
20. Mikelevičiūtė, A. (1998). Mokytojas - perpus pigesnis // Dialogas. Nr. 21 (329), gegužės 22, p. 1, 3.
21. Mockus, V. Į švietimą atslenka privatizacija? [žiūrėta 2004 12 26]. Prieiga per internetą <<http://www.kmintys.lt/index.php?DATA=20040320>>
22. Monkevičius, A. (2002). Ministras nusiteikęs prieš korepetitorius // Mokyklos frontas. Nr. 10, rugsėjis 4-18, p. 2

23. Monkevičius, A. Ministras - apie šiukšlynų vaikus ir milijonus. [žiūrėta 2004 12 26]. Prieiga per internetą <<http://www.smm.lt/naujienos/docs/kalba24.htm>.
24. Murauskaitė, A. (2002). Abiturientai korepetitoriams paklojo mažiausiai 25 mln. litų // Respublika. Nr. , liepos 4, p. 14.
25. Murauskaitė, A. (2002). Dešimtmečio švietimo reformos rezultatas - šešėlinė mokykla // Respublika. Nr. , balandžio 4. p. 18.
26. Schultz Theodore, W. (1998). Investavimas į žmones. Vilnius.
27. Stoškus, S. (2002). Bendrieji vadybos aspektai.
28. Strazdas, V. Baisusis švietimo paradoksas. [žiūrėta 2004 12 26]. Prieiga per internetą <<http://www.takas.lt/svietimas/dialogas/archyvas.php?st=3&msgid=963&do=show&pr...>
29. Strazdas, V. Šešėlinis švietimas: korepetitoriaavimas. [žiūrėta 2004 12 26]. Prieiga per internetą <<http://www.takas.lt/dialogas/archyvas.php?st=3&msgid=492&printversion=...>
30. Švietimas ir mokslas. [žiūrėta 2004 12 26]. Prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/print_page.php.
31. Tarptautinių žodžių žodynas (1985). Vilnius.
32. Ulinskaitė, R. (2000). Tuščia tėvų pinigine riboja galimybes tobulėti // Šiaulių naujienos. Nr. rugsėjo 1, p. 8.
33. Vaitiekūnienė, J. (2000). Papildomo mokslo šviesa. [žiūrėta 2004 12 26]. Prieiga per internetą <<http://www.vz.lt/Newspaper/RA99.nsf/printPage?OpenForm&id=C12567CC0037EE...>
34. Želvys, R. (1997). Švietimo vadyba. Švietimo studijų sąsiuvinis Nr.1.
36. Žukauskienė, R. (2001). Raidos psichologija.
37. Анастаси, А., Урбина, С. (2001). Психологическое тестирование. Санкт – Петербург.
38. Белый, М. (2005). Мифы о среднем образовании [žiūrėta 2005 02 06]. Prieita per internetą <<http://vestnik.ulsu.ru/issues/558/13/>
39. Булрачук, Л. Ф., Морозов, С. М. (1999). Словарь – справочник по психодиагностике. Санкт – Петербург.
40. Завьялова, В. (2005). Репетитор возвращается, или как воспитать гения [žiūrėta 2005 22 06]. Prieiga per internetą <http://bio.fiztech.ru/student/diff_articles/repetitor_geniy.html
41. David P. Baker, Motoko Akiba, Gerald K. LeTendre, Alexander W. Wiseman. (2001). Educational Evaluation and Policy Analysis. Nr. 1.
42. Taejong Kim (2004). Shadow Education: School Quality and Demand for Private Tutoring in Korea.
43. Mark Bray (1999). Fundamentals of Educational Planing – 61.

1 PRIEDAS



Data:

Gerb. Moksleiviai,

Šia apklausa siekiama išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie korepetitorius (korepetitorius/repetitorius – samdomas mokytojas, padedantis mokiniui rengti pamokas, rengtis egzaminams), jų darbą. Jūsų nuoširdūs atsakymai bus panaudoti rengiant magistro darbą. Apklausa yra ANONIMINĖ, nei vardo, nei pavardės žymėti nereikia. Svarbu anketą užpildyti iki galo.

Jums tinkantį atsakymą įrašykite arba pažymėkite taip:

I. APIE SAVE

Lytis:	<input type="checkbox"/> vyras	<input type="checkbox"/> moteris	
Amžius (įrašykite):	<input type="text"/>		
Mokyklos kurioje mokotės tipas:	<input type="checkbox"/> pagrindinė	<input type="checkbox"/> vidurinė	<input type="checkbox"/> gimnazija
Klasė (įrašykite):	<input type="text"/>		

II. POŽIŪRIS Į MOKYMĄSI

Eil. Nr.	Klausimai	Taip	Ne visiškai	Ne
1.	Ar mokytojai suprantamai išdėsto medžiagą pamokų metu?			
2.	Ar mokytojas (-ai) aiškina dar kartą jei ko nors nesupratai per pamoką (-as)?			
3.	Ar tau patinka mokytis?			
4.	Ar esi patenkintas savo pasiekiamais rezultatais?			

III. NUOMONĖ APIE KOREPETITORIUS

Eil. Nr.	Klausimai	Taip	Ne visiškai	Ne
1.	Ar tau reikėtų korepetitoriaus pagalbos ruošiant pamokas?			
2.	Ar tau reikėtų korepetitoriaus pagalbos ruošiantis brandos egzaminams?			
3.	Ar laikote naudingomis korepetitoriaus teikiamas paslaugas?			
4.	Ar naudojiesi korepetitoriaus paslaugomis?			
5.	Ar mokytojai Tau siūlė samdyti korepetitorius?			
6.	Ar korepetitoriaavimas turi įtakos ugdymo kokybei?			

PASTABA: IV ir V - ają dalį pildykite tik tuo atveju, jeigu naudojate korepetitoriaus paslaugas!

IV. MOTYVAI PASKATINĘ PASIRINKTI KOREPETITORIAUS PASLAUGAS

Pažymėkite motyvus paskatinius Jus kreiptis į korepetitorius:

Eil. Nr.	Motyvai	Turėjo įtakos	Iš dalies turėjo įtakos	Neturėjo jokios įtakos
1.	Mokykla nesugeba gerai parengti baigiamiesiems egzaminams			
2.	Gerai egzaminų pažymiai – kelias į aukštąją mokyklą			
3.	Mokytojai nesugeba išsiaiškinti medžiagos pamokų metu			
4.	Mokytojai pateikia per daug medžiagos, kurios nesuprantate			
5.	Mokytojos(-o) dėmesio stoka per pamokas			
6.	Atsilikimas nuo klasės draugų dėl ligos ar kt. priežasčių			
7.	Nesutarimai su mokytojais			

Eil. Nr.	Motyvai	Turėjo įtakos	Iš dalies turėjo įtakos	Neturėjo jokios įtakos
8.	Nesutarimai su klasės draugais			
9.	Nesugebėjimas susikaupti klasėje			
10.	Nesupratimas dėstomos medžiagos			
11.	Neturėjimas ką veikti laisvalaikiu			
12.	Šeimos, giminių įtaka			
13.	Galimybė susipažinti su naujais žmonėmis			
14.	Galimybė įgyti daugiau žinių, nei likusieji klasės draugai			
15.	Noras geriau išlaikyti brandos egzaminus			
16.	Noras turėti geresnį įvertinimą trimestro pabaigoje			
17.	Noras įtikti mokytojui			
18.	Noras pakartoti išeitą medžiagą			
19.	Korepetitorius – būdas priversti save mokytis			

V. DUOMENYS APIE KOREPETITORIŲ IR DARBĄ SU JUO

- Jūsų samdomas korepetitorius (-iai) yra:
 - Jūsų klasės mokytojas
 - Kitas mokytojas
 - Aukštosios mokyklos dėstytojas
 - Studentas
 - Kita
- Korepetitorius (-iai) padeda ruošti pamokas / kartoti kursą šių dalykų:
 - Lietuvių kalbos
 - Informatikos
 - Užsienio kalbos
 - Istorijos
 - Matematikos
 - Biologijos
 - Fizikos
 - Dailės
 - Chemijos
- Užsiėmimų su korepetitoriumi (-iais) pagrindinis tikslas:
 - geriau išmokyti mokykloje mokomas temas
 - prisiminti, sisteminti praeitą kursą
 - tiesiog pasirengti egzaminui
- Užsiėmimų metu korepetitorius dirba:
 - individualiai su Jumis vienu
 - nedidelėje (2-4) žmonių grupelėje
 - didelėje (daugiau nei 5) žmonių grupėje
- Korepetitorius su Jumis dirba:
 - savo namuose
 - Jūsų namuose
 - mokykloje
 - kitur
- Su korepetitoriumi (arba su vienu iš korepetitorių) per savaitę susitinkate:
 - 1 kartą
 - 2 – 3 kartus
 - 4 ir daugiau kartų
- Vidutiniškai per savaitę su korepetitoriumi (arba su vienu iš Jūsų samdomų korepetitorių) dirbate:
 - iki 60 min.
 - 1-2 val.
 - 2-3 val.
 - daugiau nei 4 val.
- Korepetitorių (-ius) suradote:
 - spaudoje / internete
 - rekomendavo mokytojai
 - rekomendavo draugai
- Su korepetitoriumi (-iais) dirbate:
 - nuolat
 - prieš atsiskaitymus (kontrolinius)
 - prieš egzaminus
 - kita
- Kiek mokate vienam korepetitoriui už vieną susitikimą (jei samdote kelis korepetitorius ir jų užmokestis skiriasi, žymėkite kelis variantus):
 - iki 5 lt.
 - 5-10 lt.
 - 10-20 lt.
 - 20 ir daugiau lt.
- Kaip darbas su korepetitoriumi (-iais) Jums padėjo:
 - labai padėjo
 - šiek tiek padėjo
 - nepadėjo
 - pablogino situaciją
- Jūs samdote korepetitorių (-ius), nes:
 - pats to norėjote
 - norėjo tėvai
 - kita

DĖKOJAME UŽ BENDRADARBIAVIMĄ IR LINKIME SĖKMĖS!

2 PRIEDAS

”Motyvai, paskatinę pasirinkti korepetitoriaus paslaugas” (pirminė faktorinė analizė) (KMO=0,718, sklaida 60,29%)

Faktoriaus pavadinimas	Pirminės subskalės	N	Faktoriaus svoris	KMO	Koreliacijos koeficientai		Faktoriaus aprašomoji galia (sklaida) %
					Min	Max	
Psicho-socialiniai veiksniai	Atsilikimas nuo klasės draugų dėl ligos	5	0,68	0,71	0,20	0,42	12,39
	Nesugebėjimas susikaupti klasėje		0,66				
	Neturėjimas ką veikti laisvalaikiu		0,52				
	Nesutarimai su mokytojais		0,50				
	Nesutarimai su klasės draugais		0,41				
Teigiama ateities vizija	Noras turėti geresnį įvertinimą trimestro/semestro pabaigoje	2	0,79	0,60	0,41	0,41	10,51
	Noras geriau išlaikyti brandos egzaminus		0,61				
Ugdymo mokykloje trūkumai	Mokykla nesugeba gerai parengti valstybiniams egzaminams	2	0,87	0,55	0,55	0,55	10,36
	Mokytojai nesugeba išaiškinti medžiagos pamokų metu		0,79				
Mokytojo ir mokinio santykis	Mokytojai pateikia per daug medžiagos pamokų metu	3	0,65	0,50	0,24	0,45	9,83
	Mokytojos (-o) dėmesio stoka per pamokas		0,63				
	Nesupratimas dėstomos medžiagos		0,56				
Priežastiniai mokymosi veiksniai	Gerai egzaminų pažymiai – kelias į aukštąją mokyklą	3	0,73	0,50	0,15	0,39	9,61
	Korepetitorius – būdas priversti save mokytis		0,72				
	Galimybė susipažinti su naujais žmonėmis		0,71				
Žinių siekis	Galimybė įgyti daugiau žinių, nei likusieji klasės draugai	2	0,84	0,50	0,29	0,29	7,58
	Noras pakartoti išeitą medžiagą		0,75				

3 PRIEDAS

Teigiamų motyvų, paskatinusių pasirinkti korepetitoriaus siūlomas paslaugas, koreliacija

	Gerai egzaminų pažymiai - kelias į aukštąją mokyklą	Šeimos, giminių įtaka	Galimybė susipažinti su naujais žmonėmis	Galimybė įgyti daugiau žinių, nei likusieji klasės draugai	Noras geriau išlaikyti brandos egzaminus	Noras turėti geresnį įvertinimą trimestro/semestro pabaigoje	Noras įtikti mokytojui	Noras pakartoti išeitą medžiagą	Korepetitorius - būdas priversti save mokytis
Gerai egzaminų pažymiai - kelias į aukštąją mokyklą	1	-0,073	-0,153	0,110	0,486	0,130	0,010	0,287	0,171
Šeimos, giminių įtaka	-0,073	1	0,094	-0,026	-0,186	0,034	0,010	-0,132	0,034
Galimybė susipažinti su naujais žmonėmis	-0,153	0,094	1	0,091	-0,384	-0,122	0,197	0,005	-0,150
Galimybė įgyti daugiau žinių, nei likusieji klasės draugai	0,110	-0,026	0,091	1	0,077	0,066	0,008	0,291	0,153
Noras geriau išlaikyti brandos egzaminus	0,486	-0,186	-0,384	0,077	1	0,414	-0,089	0,289	0,238
Noras turėti geresnį įvertinimą trimestro/semestro pabaigoje	0,130	0,034	-0,122	0,066	0,414	1	0,085	0,095	0,086
Noras įtikti mokytojui	0,010	0,010	0,197	0,008	-0,089	0,085	1	0,087	0,018
Noras pakartoti išeitą medžiagą	0,287	-0,132	0,005	0,291	0,289	0,095	0,087	1	0,183
Korepetitorius - būdas priversti save mokytis	0,171	0,034	-0,150	0,153	0,238	0,086	0,018	0,183	1

≤ 0,099

0,1 < X ≤ 0,2

0,2 < X ≤ 0,3

0,3 < X ≤ 0,4

4 PRIEDAS

Neigiamų motyvų, paskatinusių pasirinkti korepetitoriaus siūlomas paslaugas, koreliacija

	Mokykla nesugeba gerai parengti baigiamiesiems egzaminams	Mokytojai nesugeba išaiškinti medžiagos pamokų metu	Mokytojai pateikia per daug medžiagos pamokų metu	Mokytojos (-o) dėmesio stoka per pamokas	Atsilikimas nuo klasės draugų dėl ligos ar kt. priežasčių	Nesutarimai su mokytojais	Nesutarimai su klasės draugais	Nesugebėjimas susikaupti klasėje	Nesupratimas dėstomos medžiagos	Neturėjimas ką veikti laisvalaikiu
Mokykla nesugeba gerai parengti baigiamiesiems egzaminams	1	0,550	0,217	0,174	0,012	0,204	0,207	0,118	0,197	0,071
Mokytojai nesugeba išaiškinti medžiagos pamokų metu	0,550	1	0,453	0,321	0,120	0,314	0,192	0,229	0,260	0,065
Mokytojai pateikia per daug medžiagos pamokų metu	0,217	0,453	1	0,363	0,321	0,394	0,047	0,268	0,452	0,006
Mokytojos (-o) dėmesio stoka per pamokas	0,174	0,321	0,363	1	0,200	0,336	0,211	0,202	0,242	0,087
Atsilikimas nuo klasės draugų dėl ligos ar kt. priežasčių	0,012	0,120	0,321	0,200	1	0,422	0,205	0,315	0,212	0,230
Nesutarimai su mokytojais	0,204	0,314	0,394	0,336	0,422	1	0,339	0,424	0,235	0,257
Nesutarimai su klasės draugais	0,207	0,192	0,047	0,211	0,205	0,339	1	0,339	-0,106	0,419
Nesugebėjimas susikaupti klasėje	0,118	0,229	0,268	0,202	0,315	0,424	0,339	1	0,156	0,295
Nesupratimas dėstomos medžiagos	0,197	0,260	0,452	0,242	0,212	0,235	-0,106	0,156	1	-0,187
Neturėjimas ką veikti laisvalaikiu	0,071	0,065	0,006	0,087	0,230	0,257	0,419	0,295	-0,187	1

≤ 0,099

0,1 < X ≤ 0,2

0,2 < X ≤ 0,3

0,3 < X ≤ 0,4

0,4 < X ≤ 0,55